Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-һээ гарана | № 250 (16773) | 1984 оной октябриин 31, среда | Сэн 3 мүнгэн.

ҺАЙШААНА, ДЭМЖЭНЭ

АШАЯА ХЭЗЭЭДЭШЬЕ ХАРЮУЛХАЛ

Орон дотор хүн зоной эдихэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг дэлбэг болгохо, тэрэнэй найдамтай нөөсэ бии болгохо зорилгонуудые шиидхэхын тула газар шанаржуулха, ашаг үрые дээшэлүүлхэ удаан болзорой программа КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленум дээрэ багалагдан абтаба.

Тус Пленумэй материалнуудтай танилсаад байхадаа совет хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэл омог баяраар билтарна. Арад зоной аша туһада газар һайжаруулха талаар хэды ехэ асари томо барилганууд бодхоогдожо, орон нютагуудай түхэл шарай хубилха, хооһон, хуурай талануудшье алтан таряагаар, үрэ жэмэстэ саадуудаар бүрхөөгдэхэ гэжэ һанахада ямар һайхам даа.

Мелиорациин, уһалууриин ашаг үрэ али тухай ехэб гэжэ бидэ өөһэдынгөө дүй дүршэл дээрэһээ һайн мэдэхэбди. Хэдэн жэлэй саана манай совхозой эхэнхи сабшалан муудажа, ёһоор уһалагдахаяа болёод, өөдэтэй үбһэншье абтангүй, адууһа малнай тэжээлээр дуталдажа, бэрхэтэй байдал тохёолдодог байгаа.

Тиимэһээ арбадахи, арбан нэгэдэхи табан жэлнүүдтэ совхоз түрүүшын ээлжээндэ муу ургасатай сабшалангуудые үндэһөөрнь һайжаруулха хүдэлмэри үргэнөөр хэхэ, уһалагдадаг болгохо гэжэ шиидээ һэн. Энэ хэрэгые эдэбхитэй бэрхэ мелиоратор Б. Р. Санжимитыпов хүтэлбэрилөө. Эгээн түрүүлэн газарай үрэжэл һайжаруулха хүдэлмэриие түхэреэн жэл соо бэелүүлхэ тусхай оньһожоруулагдаһан отряд (бригадирынь В. С. Содномдоржиев), мүн сабшалан харууһалжа, уһалжа, үтэгжүүлжэ, ургасыень хуряажа абаха тусхай бригада (бригадирынь Ч-Д. Р. Санжижапов) эмхидхэгдээ бэлэй.

Тиигэжэ үнгэрһэн арбаад жэлдэ 1000 гаран гектар сабшалан хуу шахуу үндэһөөрөө һайжаруулагдана, ехэнхидэнь олон жэлэй ногоон таригдаа һэн. Энэ газарые ямаршье жэлдэ найдамтайгаар уһалхаар һубаг ханаабууд татагдаа, һараантай, Жэбхээһэн, Худан голнууд дээрэ хаалтанууд, каналнууд баригдаа. Эдэ бүхы хүдэлмэри гол түлэб совхозойхидой өөһэдынь хүсөөр, «Бурводстройн» Хэжэнгын ПМК-гай туһаламжаар баригдаа юм.

Мүнөө энэмнай ашаа үрэеэ яһала харюулжа байна. Жэшээнь, байгша ондо сабшалан дээрээ ногоо һайнаар ургуулжа, манай ажахы 17,7 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй һаа, тэрэнээ 19 мянга шахуу центнертэ хүргөөд, аяар августын 25-да район доторoo бултанһаа түрүүлэн үбһэ абаха даабаряа дүүргээд байгаа һэн. Мүн олон жэлэй ногооной ургасаар, таримал ургамалаар сенаж дараха түсэбшье үлүүлэгдэе.

Һайжаруулагдаһан, уһалагдадаг сабшалан юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, ургасыень зун эртэ, ехэнхидээ июлиин 5-һаа сабшажа эхилхэ, ногооной эгээл шэмэтэйдэ абаха арга олгобо. Тэрэнэй ашаар үбһэнэй шанаршье һураггүй дээшээ байна бшуу.

Ехэ мүнгэ зөөриин һомологдохые, хэн нэгэнэй ондоо тээ ерэжэ, хүдэлмэриинь хэжэ үгэхыень хүлеэгээд һуухагүй, өөһэдынгөө арга боломжые гүйсэд хэрэглэн, бага мелиораци гэдэгые ажахы бүхэндэ үргэнөөр бэелүүлхэ арга бии гэжэ нүхэр К. У. Черненко онсолон заагаа ха юм.

Саашадаашье бидэ энэ талаар ехэ хүдэлмэри хэжэ үргэлжэлүүлхэбди.

Б-Н. ДУБШАНОВ,
Хэжэнгын районой Могсохоной совхозой ЛМО-гой бригадир.

ЗОРИЛГОМНАЙ ЭЛИ ТОДО

Эгээл мүнөө үедэ хүдөөгэй ажалшадай зүрхэ сэдьхэлдэ, ухаан бодолдо эли тодоор хадуужа абамаар үйлэ хэрэгүүдэй нэгэн гэхэдэ, эдэ үдэрнүүдтэ үнгэрһэн КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленумэй материалнууд, тус Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкын сэсэ мэргэн, холын хараатай үгэ болоно.

«Мүнөө эндэ баталагдан абтахаяа байһан шиидхэбэринүүд саашадаа газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ шэнэ, томо шата боложо үгэхэ байһаниинь лабтай. Уһалагдадаг газарые богони болзор соо нэгэ хахад дахин үргэдхэхэ, тэрэнэй ашаар газар тарялан дээрэһээ хоёр дахин ехэ продукци абадаг болохо зорилго табигдана. Гансахан тэрэнэй ашаар газар тарялан дээрэһээ абтадаг, бүхы продукциин хахадынь шахууе сагай уларилһаа дулдыдангүй абаха аргатай болохо байнабди. Энэмнай гол шухала гэээшэ» гэһэн Константин Устиновичын хэлэһэн заабариинь бидэ саашадаа хүтэлбэри болгон, ажаллаха ёһотойбди. Энэ манай заатагүй бэелүүлхэ мүнөөдэрэй гол зорилго болоно бшуу.

Совхозойнгоо луговодуудай, механизаторнуудай, мелиораторнуудай һүүлэй үедэ нуга сабшалангаа һайжаруулха талаар юу хэжэ, ямар ажал ябуулха байһаарнь тобшохоноор тогтохо хүсэлэнтэйб. Ажахымнай һүүлшын 10 жэлэй туршада сабшалангай, бэлшээриин үрэжэл дээшэлүүлхэ мелиоративна хүдэлмэри яһала ябуулһан байна. Жэшээлхэдэ, 1973—1974 онуудай туршада совхозой газар дээрэһээ гектарай 10—13 центнер үбһэн абтадаг байһан һаа, харин мүнөө сабшалангаа һайжаруулһандаа хоёр дахин ехэ ургаса хуряажа абанабди.

Байгша ондо уһалагдадаг газарай гектар бүхэнһөө дундаа зэргээр 27 центнер ногоо суглуулжа һурилөөбди. Энэ үрэ дүн юу харуулнаб гэхэдэ, 1976 онһоо хойшо ажахы дотор мелиоративна хүдэлмэри хэгдэжэ эхилһэн байна. Нэн түрүүн Бүхэнэй уһалууриин системэ һэльбэн шэнэлэгдэжэ, дүн хамта 1800 гектар нуга сабшалан ашаглаха аргатай бологдоо. Мүн лэ энэ хугасаа соо 1300 гектар газар шугы бургааһанһаа, болдог шулуунһаа сэбэрлэгдэжэ, үргэдхэгдөө. Тэрэнэйнь зарим талмайдань олон жэлэй ногоон таригдаһан байна.

Найман жэлэй урда тээ нуга сабшалангаа 100-гаад гектараар таһалжа, ямаршье мэргэжэлгүй ганса нэгэ үбгэд луговодуудта даалгагдадаг һаа, харин мүнөө томодхогдоһон, тусхай һалбаритай бригадануудта хубаарилагдажа үгтэнэ. Эдэ коллективүүдые агроном, инженер мэргэжэлтэй, коммунист залуу хүбүүд хүтэлбэрилдэг юм.

Манда баян ургаса абадаг дүй дүршэлтэй луговодууд олон. Тэдэнэрэй дундаһаа Борис Батуев, Николай Семенов гэгшэдые нэрлэжэ болоомоор. Эдэ нүхэднай мүнөө жэлдэ даалгагдаһан сабшалангайнгаа гектар бүриһөө 32—35 центнер ургаса хуряажа, түсэбүүдээ холо үлүүлээ.

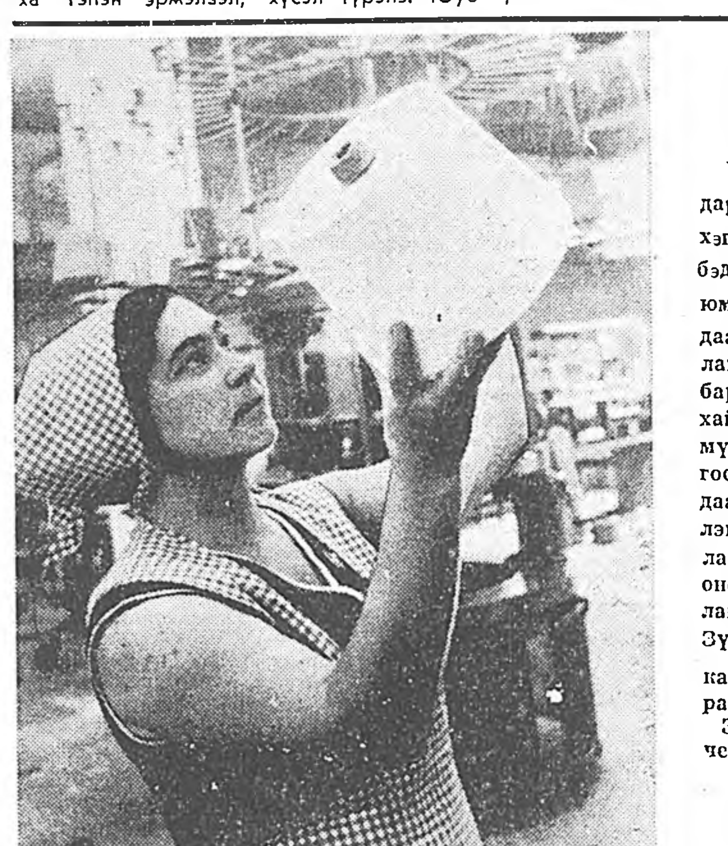
Бидэ саашадаа партиингаа табиһан хараа зорилгонуудые бодото дээрэнь дүүргэхын түлөө оролдохобди.

Г. ЧЕБУНИН,
Сэлэнгын районой Кировэй нэрэмжэтэ совхозой директор.

ОРОЛДОХО ХЭРЭГТЭЙ

Партиимнай Центральна Комитедэй ээлжээтэ Пленум болоджо үнгэрөө. Хүдөө ажахые эршэмтэй түргэнөөр саашадань хүгжөөхэ, арад зонойнгоо һуудал байдалые улам һайжаруулха гэһэн үг зорилготой асуудал тэрэнэй үзэмжэдэ табигдаба. Тус Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр К. У. Черненко үгэ хэлээ. «Ороной эдеэ хоолой нөөсэнүүдые тогтууритайгаар ехэ болгохо зорилгоор мелиорациин, шанаржуулагдаһан газар хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлгын удаан болзорой программа тухай» элидхэл СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Тихонов хэбэ. Энэ Пленумэй материалнуудтай, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ соо найруулагдаһан заабари болон тобшололнуудтай анхаралтайгаар танилсаад байхадаа, ажал хэрэгээ улам бүри шадамараар, оролдосотойгоор ябуулха гэһэн эрмэлзэл, хүсэл түрэнэ. Юуб гэхэдэ, бидэнэр, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд парти, гүрэн түрынгөө манай ажалда иимэ анхарал оролдолго хандуулжа байхада, үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлхэ аргатайбди, уялгатайбди. Шанаржуулагдаһан газарай ашаг үрые дээшэлүүлхынгөө хажуугаар сэгнэшэгүй баялиг—газартаа эзэн ёһоор хандадаг болохо хэрэгтэй гэжэ Пленум дээрэ онсо заагдаа. Тиимэһээ механизаторнуудай залуу кадрнуудые һургаха, хүмүүжүүлхэ гээшэ шухала хэрэг болоно. Таряашадые эзэн ёһоор хүмүүжүүлхэ асуудал манай колхоздошье сэхэ хабаатай гээд хэлэхэ байнаб. Тиихэдэ техническэ мэргэжэл олгодог хүдөөгэй училищинуудта энэ хэрэг мүн лэ хабаатай бшуу. Иигэжэ ерэхэдээ, бултадаа залуу халаaниие бэлдэхэ ябадалда онсо анхарал хандуулха зэргэтэй болонобди.

Е. ГРИГОРЬЕВ,
Бэшүүрэй районой «Рассвет» колхозой отделение эрхилэгшэ.

Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын нэхэгшэ Любовь Шевченко дүрбэдэхи разрядаар хүдэлдэг юм. Любовь Семеновна ажалдаа ехэ амжалтануудые туйлана. Тэрэ энэ жэлэйнгээ даабаринуудые дүүргэһэн тухайгаа үни хадэ мэдээсээд, мүнөө ерэхэ жэлэй тоосоогоор хүдэлхэдөө, 1985 оной даабарике хахадһаань үлүүлэнхэй. Мүнөө тэрэнэй ажалай календарь дээрэ — 1985 оной август. Коммунис ажалай ударник Л. Шевченко Зүүн Сибириин технологическа институтда заочноор һурадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. С. Шевченко.

В. ПЛУТТЫН фото.

ТУГ ДЭЭРЭНЬ ОРДЕН

АРХАНГЕЛЬСК. (ТАСС). Далайн флодые хүгжөөлгэдэ, ороной хойто районуудые ашаглалгада ехэ хубитаяа оруулһанайнь түлөө, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда городой ажалшадай гаргаһан алдар габьяае, ажахын ба соёлой байгуулалтада туйлаһан амжалтануудыень тэмдэглэжэ, байгуулагдаһаар 400 жэлэй ойтойнь дашарамдуулан, Архангельск хото Ленинэй орденоор шагнагдаба. Гүрэнэй үндэр дээдын хайра шагнал барюулалгада зорюулагдажа, партиин городской комитедэй, арадай депутадуудай городской Соведэй баярай суглаан октябриин 29-дэ эндэ болобо. Партийна, совет ба ниитын эмхинүүдэй, ажалша коллективүүдэй, дайнай ба ажалай ветерануудай, Архангельскын гарнизоной сэрэгшэдэй түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

Сугларагшадта хани халуунаар угтагдажа, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев суглаан дээрэ үгэ хэлээ.

Архангельскые Ленинэй орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые М. С. Соломенцев соносхон уншаад, сугларагшадай нэрьемэ альга ташалга доро городой тугта шагнал зүүлгэбэ.

Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй хараалһан түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын тула городой ба областиин ажалшад бүхы хүсэеэ, эрдэм мэдэсээ, мэргэжэл шадабаряа элсүүлэн зорюулха юм гэжэ суглаан дээрэ үгэ хэлэгшэд найдуулаа.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани үнгэрэдэр боложо. 1984 оной юһэн һарын Экономическа ба социальна хүгжэлтын, гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын болон 1984 оной юһэн һарын Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэлгын дүнгүүдые хаража үзэбэ.

Эдэ асуудалнуудаар республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Госпланай түрүүлэгшэ **В. П. Убеев**, республикын финансын министр **Ч. В. Ендонов** мэдээсэлнүүдые хэһэн байна.

Республикын ажалшад, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) болон удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, мүн «1981—1985 онуудай, тэрэшэлэн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашадань комплексноор хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1981 оной мартын 13-най тогтоолые бэелүүлэн, экономикоё хүгжөөхэ талаар зарим тэды амжалтануудые туйлаһан байна гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ.

Республикын промышленность продукци үйлэдбэрилхэ юһэн һарынгаа түсэбые 100,3 процент, тэрэ тоодо Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность 100,2 процент дүүргэһэн байна. Түсэбһөө гадуур 7,1 миллион түхэригэй продукци худалдагдаа, тэрэ тоодо нютагай мэдэлэй промышленность — 187 мянган түхэригэй продукци худалдаа. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 100,3 процент дүүргэгдэһэн байна.

Байгша оной юһэн һарын туршада, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй жэшээлхэдэ, 4168 тонно һүн, 2259 мянган үндэгэн гүрэндэ үлүү тушаагдаа. 1983 онойхидс орходоо, үлүү ехэ силос дарагдаһан, ногооной витаминай гурил, набшаһата тэжээл бэлэдхэгдэһэн байха юм. Октябриин 22-ой байдалаар, 408,9 мянган тонно ороoһо тарян, 108,4 мянган тонно хартаабха, 27.1 мянган тонно овощ хуряагдан абтаа.

Үнгэрһэн гурбан кварталай туршада хэдэн миллион түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаа, тэрэ тоодо 121,8 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, 1488 һурагшадай һургуулинууд, 800 үхибүүдэй байха эмхи зургаанууд, 200 оротой больница, 420 һурагшадай һураха техническэ училищи гэхэ мэтэ.

Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай эрьесын гол түсэб 3,6 процентээр үлүүлэн дүүргэгдэбэ. Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга, нёдондо жэлэй энэ үеынхиһээ 5.8 процентээр дээшэлһэн байха юм. 1984 оной юһэн һарын гүрэнэй бюджет олзо доходой талаар 101 процент, гаргашын талаар 81,7 процент бэелүүлэгдэһэн байна гэжэ тэмдэглэгдээ.

Гэбэшье Гүрэнэй түсэб дүүргэхэ талаар республикын зарим министерство болон албан зургаанууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд бүтэмжэтэй хэмжээнүүдые абаагүй, тиигэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор хараалагдаһан промышленна үйлэдбэриин ургалтын үрэ дүнгүүд туйлагдаагүй байха юм. Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, юһэн һарын туршада 2,3 процентээр бага продукци гаргагдаа, ажалай бүтээсэ 1,9 процентээр доошолоо. Олон предприятинууд продукци худалдаха, гаргаһан продукцияа хэлсээнэй ёһоор эльгээхэ түсэбүүдээ дүүргэнэгүй. Аяар 64 предприяти болон нэгэдэл эдэнэй тоодо ороно. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 55 предприяти дүүргэбэгүй ха юм.

Хүдөө ажахыда дутуу дунданууд, бэрхэшээлнүүд дайралдаһаар. Мал ажалай продукци худалдаха түсэб (үндэгэнһөө бэшэнь) дүүргэгдээгүй. Нёдондо жэлэйхиһээ бага мяхан, үндэгэн, нооһон абтаа. Малай гарзалха ушар горитойгоор хороногүй.

Капитальна барилгадахи байдал хангалтагүй. Гол фонднуудые ашаглалгада оруулха түсэб юһэн һарын туршада оройдоол 63 процент, тэрэ тоодо хүдөө ажахыда—42 процент дүүргэгдэһэн байна.

Байгша оной юһэн һарын дүнгүүдые нарин нягтаар хаража үзэхыень, дутуу дунданнуудые дары түргэн усадхахыень, тиигэжэ 1984 оной Гүрэнэй түсэбүүд болон Гүрэнэй бюджет бүримүһэн дүүргэхээр бүтэмжэтэй, аша үрэтэй хэмжээнүүдые абахыень министерствэнүүд болон албан зургаануудай, нэгэдэл болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые, городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдые уялгалһан тогтоол Министрнүүдэй Совет баталан абаба.

Заседани дээрэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **В. Б. Саганов** дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

ГАЗАРАЙ АЖАЛ ОНЬҺОЖОРУУЛХА ТАЛААР МЭРГЭЖҮҮЛЭГДЭҺЭН «ЗАПБАМСТРОЙМЕХАНИЗАЦИЯ» ТРЕСТЫЕ АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Байгал-Амарай түмэр замай барилгада туйлаһан амжалтануудайнь, газар болон хада хабсагай малтаха талаар үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулагдаһан ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри дүүргэһэнэйнь түлөө **СССР-эй Транспортна министерствын газарай ажал оньһожоруулха талаар мэргэжүүлэгдэһэн «Запбамстроймеханизация» трестые Ажалай Улаан Тугай орденоор** шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ЧЕРНЕНКО.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль. 1984 оной октябриин 25.

ҮНДЭРӨӨР СЭГНЭГДЭҺЭН АЖАЛ

Энэ жэлдэ Улаан-Үдын районой «Никольский» совхозой малшад эрхим үрэ дүнгүүдые туйлаа. 1983—1984 онуудай үбэлжэлгын үедэ эрхимээр хүдэлжэ, Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илалта туйлаһанайнгаа түлөө КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн.

Совхозой ажалшад эдэ үдэрнүүдтэ үшөө нэгэ томо илалта туйлаба. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ түсэбэй ёһоор 1913 тонно мяха үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбтэй байһан һаа, мүнөө байгша оной октябриин 20-до энээнээ нэрэтэй түрэтэйгоор дүүргээ. Тиигэжэ табан жэлэй эсэс болотор түсэбһөө гадуур 500 тонно эрхим шанартай мяха Эхэ орондоо үгэхэбди гэжэ тэндэхи малшад мэдүүлбэ.

Һаяхан эндэ баяр ёһололой оршон байдалда КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамота коллективтэ барюулагдаһан байна. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь И. Д. Черняков үндэр шагнал барюулхадаа, эндэхи малшад, хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэдые ехэ амжалтаарнь амаршалаад, ажалайнгаа үрэ дүнгүүдые улам арьбадхаха, социалис мүрысөөнэй шэнэ илалтада урагшаа найдамтайгаар дабшахыень хүсөө.

Түрүү дүй дүршэл үйлэдбэридөө үргэнөөр хэрэглэжэ, амжалта туйлаһанайнгаа түлөө СССР-эй ВДНХ-гай Главна комитет эндэхи эрхим малшад Ф. Н. Никончик, Е. П. Власова, Н. Ф. Сафронова, совхозой директор С. Т. Крылов, ахамад зоотехник В. В. Кириллов, ахамад бухгалтер А. И. Игумнова гэгшэдые выставкын бронзо медальнууд, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнаа. Эдэ шагналнуудые Улаан-Үдын РАПО-гой соведэй түрүүлэгшэ Н. Н. Щербаков барюулһан байна.

Тэрэшэлэн олохон түрүүшүүлдэ республикын Министрнүүдэй Соведэй, Хүдөө ажахын министерствын, профсоюзай обкомой Хүндэлэлэй грамотанууд, мүнгэн шангууд барюулагдаба.

Гадна Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илаһанайнгаа түлөө совхозой коллектив Хүндэлэлэй грамотатай хамта «Москвич-21—40» түхэлэй автомашина, «Горизонт» түхэлэй үнгэтэ телевизор, 3000 түхэриг мүнгэн шан абаа.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн хүнүүд парти ба правительствын үндэр шагнал хайрада бодото ажалаараа харюусаха, саашадаа бүри һайнаар хүдэлхэбди гэжэ нүхэдэйнгөө нэрэһээ мэдүүлээ.

С. ДОРЖИЕВ.

(Энэ совхозой ажал хэрэгүүд тухай хоёрдохи хуудаһанда уншагты).

…ПРОПАГАНДИСТНАРАЙ …ҮНДЭҺЭ ҮҮРГЭ

…брь һарада республикымнай хүдөө тосхон, һууринууд, городуудта партийна, экономическа, комсомолой …алай шэнэ жэл эхилжэ, түлэг хаһадаа оробо. Эл… …дприяти, колхоз, совхозуудта, эмхи зургаануудта …н гоёоһон парткабинедүүд, политическэ һуралса… …лангууд, кабинедүүд хэшээлнүүдые үнгэргэхөөр …гдээ.

…и республикымнай ажалшад, бүхы совет арадтаяа Коммунис партиингаа XXVI съездын түүхэтэ шиид…нүүдые бэелүүлэн, эршэ хүсэеэ, эрмэлзэл хүсэлөө …жа байнхай.

…эрхэ байдалтай зохилдуулан, 1984—1985 онуудай …алай жэлдэ бүхы шатын полит-һургуулинуудта …үрэтэй ажал, табан жэлэй түсэбүүдые амжалта… …дүүргэлгэ хүн бүхэнэй, коллектив бүхэнэй пат… …еска уялга мүн» гэһэн темээр түрүүшын хэшээл… …һала һайн бэлэдхэлтэйгээр үнгэргэгдөө. Жэшээнь, …ын районой «Эрдэм» колхозой коммунистнар, ху… …лхын мэргэжэлтэд, колхознигууд сугларжа, ажа… …рткомой секретарь Аюровай элидхэл шагнаа. Һүү… …болоһон хөөрэлдөөнэй үедэ шагнагшадынь эдэбхи… …хабаадажа, өөһэдынгөө һанамжануудаар хубаалда… …тын хүсөөр хүдэлдэг эндэхи парткабинет сооно …н туйлаһан гурбан жэлэй юһэн һарын дүнгүүд», …хоолой программа бэелүүлгэ—бүгэдэ арадай хэрэг», …-эй мүнөө үедэхи экономическа политика» гэһэн …үүд бэлдэгдэнхэй.

…колхоздо 4 полит-һургуули, экономикын, коммунис …3 һургуули хүдэлжэ эхилээ. Тэндэ 136 комму… …болон партийнабшэ хүнүүд һуралсана.

…СС-эй Бэшүүрэй, Баргажанай, Кабанскын, Желез… …жно райкомуудай, дурсагдагша районуудай партийна …хинүүд һуралсалай жэлдэ горитой түхеэрэлтэ хэ… …хаанагүй парткабинедүүдэй хүдэлмэриин түсэбүүд …гдаа, номой выставканууд эмхидхэгдээ, экономиче… …ииальна хүгжэлтын асуудалаар предприятиин, кол… …совхозой байдал дээрэ сасуулан шэнжэлһэн матери… …бэлдэгдээ.

…и республикын партийна организацинуудта баян …тай, ажалшадай дунда мэдээжэ болоһон пропаган… …р олон. Тэдэнэй тоодо М. Д. Дармаева (Бэшүүрэй …ба» колхоз), А. И. Ключерев (ЛВРЗ), З. М. Суслова …озерскын ГРЭС-эй барилгын управлени), В. П. …ьев (Шулуутайн леспромхоз), Б. Д. Цыренжапов, …нын районно больница), В. Д. Очиров (Баргажа… …Марксын нэрэмжэтэ колхоз), С. Б. Баяндуева …ын «Улаан Туяа» совхоз), В. А. Скарга (Хойто… …ай СМП-581) болон бусад хүнүүдэй дунда хүндэ… …лонхой.

…эе жэлдэ республикын пропагандистнарай бүридэл …аа. Тэдэнэй 97 процентнь дээдэ һургуулитай, ехэн… КПСС-эй гэшүүд. Улаан-Үдэ городой пропагандист… …дунда 300 гараниинь марксизм-ленинизмын уни… …ет дүүргэнхэй, 100 гаран хүн олон жэлэй туршада …, дүршэл ехэтэй болонхой.

…СС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэ… …үдэй ёһоор, пропагандист бүхэн хэшээлнүүдтээ таа… …тай онол арганууды хэрэглэхэ зэргэтэй.

…иин сэсэн үгые, тэрэнэй хараалһан зорилгонуудые …а түмэндэ ойлгуулга хадаа айхабтар харюусалга… …дэтэншье хэрэг болоно. Тиимэһээ партийна орга… …нууд пропагандист бүхэндэ анхарал хандуулжа …уялтатай.

…алсалай аша үрэ, шагнагшадай һонирхол имагтал …гандистын дүршэл шадабариһаа дулдыдадаг гээшэ. …ганд

ист бүхэн семинарта, курсануудта хабаадаһын… …жуугаар эдэбхи харуулха, өөрынгөө мэргэжэлые саг …дээшэлүүлжэ байха ёһотой.

…пагандистнарай ниитын-политическэ аттестацине …эй Хориин, Загарайн, Кабанскын, Советскэ райко… …һайнаар, эмхитэйгээр үнгэргэнэ. Олон районуудай …андистнар өөрын тусхай творческо түсэбтэй юм. …тэй хамта зарим газарта партийна политическэ һу… …да ханамжагүйгөөр хандаһан ушарнууд бии. Ху… …най районой Аргадын, Гааргын совхозуудта, Ле… …нэрэмжэтэ колхоздо, Госкомсельхозтехникын рай… …гэдэлдэ хэшээлнүүд бирагүйгөөр үнгэрөө. Зарим …шээлнүүдын үйлэдбэриин суглаанууд шэнгээр үн… …ые ушарнууд бии. Харуулан ойлгуулха диаграмма, …, таблицанууд үшөөл үсөөдэнэ.

…рүүшын хэшээлнүүдһээ партийно-политическэ һурал… …саашанхи ябаса ехээр дулдыдаха гэжэ хүн бүхэндэ …э. Пропагандист хадаа шагнагшадтаа теоретическэ …ын хажуугаар ажалай эдэбхи үүсхэл, абьяас зори… …бадаруулха зэргэтэй.

…эз ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай дүүрэһээр 40 …ойе ерэхэ жэлдэ угтахамнай. Пропагандист бүхэн …арадай бүхэдэлхэйн удха шанартай Илалтые, Ком… …партиин, Совет гүрэнэй эб найрамдалта гадаадын …ые гүнзэгыгөөр ойлгуулха зэргэтэй. Дэлхэйн им… …ис хүсэнүүдэй, илангаяа Америкын Холбоото Шта… …дайнда бэлэдхэл ябуулжа байһан хархис полити… …ишэлхэ ёһотой. Юртэмсэ дээрэ шахардуу байдал …лтада, Совет гүрэнэй айхабтар ехэ оролдолго гар… …байһыень тодорхойлон харуулха хэрэгтэй. Экономи… …талаар Эхэ оронойнгоо саашадаа бүри хүсэтэй бо… …хэрэгтэ хүн бүхэнэй хүдэлжэ ябаһан газартаа хуби… …амараар оруулжа шадаха байһыень онсолхо шуха… …Агуухэ Илалтын үдэртэй дашарамдуулан, совет хү… …й патриотическа, интернациональна хүмүүжүүлгын …эриие улам нарижуулха зэргэтэйбди.

…удэрнүүдтэ үнгэрһэн КПСС-эй ЦК-гай октябриин …он) Пленум дээрэ нүхэр К. У. Черненко иигэжэ хэ… …байна: «Социальна, экономическа хүгжэлтэ дэбжэл… …лэ амжалтануудые туйлаха гол харгы замуудые …эли тодоор тодорхойлбо гээшэ. Энэмнай ниитын …эриие улам түргэнөөр хүгжөөлгэ, ургалтын эршэ тү… …рта нүхэсэлнүүдые улам һайнаар хэрэглэлгэ болоно».

…дай ажахын экономикые хүгжөөлгэ, ажалай бүтээ… …дээшэлүүлгэ, үйлэдбэриин ашаг үрые үргэдхэлгэ, …дииин шанарые һайжаруулга—эдэ бүгэдэ экономи… …һуралсалай хэшээлнүүд дээрэ тодорхойгоор зүбшэг… …ёһотой. Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадта, судна …тын заводто, прибор бүтээлгын нэгэдэлдэ, Түнхэ… …совхоздо, Гусиноозерско шахтада, Үдын совхоздо бо… …бишье газарнуудта экономическа һуралсалда гори… …анхарал хандуулдаг. Эндэхи пропагандистнар шагнаг… …а али бүхы талаар арьбалалта, алмалта бэелүүлхэ, …бэриин нөөсэнүүдые элирүүлхэ, хэрэглэхэ ябадалые …өөр ойлгуулдаг, предприятиингаа, ажахынгаа бай… …рэ тогтон харуулдаг гуримтай.

…85 ондо КПСС-эй XXVII съездэ бэлэдхэл үргэн дэ… …гээр эхилхэ юм. Энэ хадаа коммунистнарай, бүхы …хүнүүдэй эрмэлзэл хүсэлые улам дэбжээһэн үйлэ …болохо байна.

…еспубликын партийна организацинууд үзэл сурталай, …-политическэ, ойлгууламжын хүдэлмэриие хүн зоной …нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ бүхы кадрнуудаа …, хараалагдаһан табан жэлэйнгээ түсэбүүдые …дэ зориглуулха байна. Энэ хүдэлмэриин түрүү …ябаха гээшэ пропагандистнарай нангин зорилго бо…

…Р-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

…НСПОРТНА БАРИЛГЫН НИЖНЕАНГАРСКЫН ТРЕСТЫЕ …БРИИН РЕВОЛЮЦИИН ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

…л-Амарай түмэр замай барилгада туйлаһан ехэ ам… …нуудайнь түлөө СССР-эй Транспортна барилгын мини… …ын транспортна барилгын Нижнеангарскын трестые …бриин Революциин орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ЧЕРНЕНКО.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

…, Кремль. 1984 оной октябриин 25.

ҮХЭРЭЙ МЯХА ЕХЭЭР АБАХА АРГА

Адрес: Улаан-Үдын районой „Никольский“ совхоз

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЫЕ АМЖАЛТАТАЙГААР ҮНГЭРГЭЖЭ, 1983—1984 ОНУУДАЙ ҮБЭЛЭЙ ҮЕДЭ МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТНУУДЫЕ ЕХЭЭР АБАЖА, ГҮРЭНДЭ ЭЛБЭГЭЭР ХУДАЛДААД, БҮХЭСОЮЗНА СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНДЭ ҮНДЭР ҮРЭ ДҮНГҮҮДЫЕ ТУЙЛАҺАНАЙНГАА ТҮЛӨӨ УЛААН-ҮДЫН РАЙОНОЙ «НИКОЛЬСКИЙ» СОВХОЗ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАГДАА ҺЭН. МҮН СССР-эй ВДНХ-гай ШАЙДА ХҮРТӨӨ.

ҮХЭРНҮҮДЫЕ ШАХАН ТАРГАЛУУЛДАГ ТУСХАЙ МЭРГЭЖЭЛТЭЙ ЭНЭ АЖАХЫН МАЛШАДАЙ ДҮЙ ДУРШЭЛ, АЖАЛАЙНЬ ОНОЛ АРГАНУУД ТУХАЙ ХӨӨРӨӨН ДОРО ТОЛИЛОГДОБО.

ТҮБХЫН түрүүн үйлэдбэриин ашаг үрые али болохоор дээшэлүүлхэ, арадай ажахын бүхы зөөри, хэрэгсэлнүүдые тон бодомжотой наринаар ашаглаха, алмаха арьбалха гэдэг гол шухала гэжэ Коммунис партимнай саг үргэлжэ заадаг. Мүнөө хүдөө ажахыда эдеэ хоолой зүйлнүүдые гансашье ехээр абаха бэшэ, харин тэрэнэй шанарыень һайжаруулха, шадаал һаа гаргаша багатайгаар үйлэдбэрилхэ зорилго тон хурсаар табигдана.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр К. У. Черненко арадай хинагшадай зүблөөн дээрэ тээсгэн үгэ хэлэхэдээ, гамтай нарин байха гээшэ манай экономическа ажабайдалай хэлбэришэгүй хуули болохо зэргэтэй. Энэ хуули илангаяа хүдөө ажахы дээрэ шангаар сахигдаха ёһотой гэжэ онсолон заа-һан байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, хүдэлжэ байһан хүнүүдэй бүхы юумэндээ нарин нягта, бодото эзэн ёһоор хандадаг, үйлэдбэридэ гаргашалагдаһан зөөри, хэрэгсэлһээ ехэ ашаг үрэ, продукци абаха гэжэ оролдодог газартал амжалта зээтагүй туйлагдадаг байна.

Хэдэн жэлэй саада тээ манай «Никольский» совхозшье гарзаһаа гарадаггүй, үйлэдбэридэ хэһэн гаргашаяа абаһан продукцяараа харюулдаггүй, гээгдэнги, экономикынгоо талаараа һулахан ажахынуудай нэгэн байһан юм.

ТАЙЛБАРИ: энэ статьягай автор Семен Трофимович Крылов Загарайн районой мал шахалгын «Талецкий» совхоздо директорээр хүдэлжэ байһанаа 1979 ондо өөрынгөө һайн дураар гээгдэнги «Никольский» совхоздо хүдэлхээ ошоһон юм. Тэрэ бодомжотой нарин, ажалаа һайн мэдэхэ, эдэхитэй бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ байһанаа харуулаа.

Энээнэйнь шалтагаан олон һааб даа. Гэбэшье илангаяа хүдэлмэриин тоо бүридхэлэй хангалтагүй муугаар хэгдэдэг дээрэһээ үйлэдбэридэ ехэхэн хохидол ушаруулагдадаг байгаа гэжэ хэлэхээр. Жэшээнь, тоосооной саарһа данса дээрэ үбһэ тэжээл яһала ехэ бэлэдхэгдээ гэжэ бэшэгдэһэн аад, тэрэнь үнэн дээрэ хооһон тоо байшадаг һэн. Тиимэһээ малда баһал ехэ үбһэ тэжээл эдюулэгдээ гэжэ дүн гаргалган дээрэ тоологдоод, эсэстээ үхэрнүүдэй шэгнүүр ехээр нэмэгдээгүй байгаа. Тусхайлбал, 1976 ондо бүхыдөө гаргашалагдаһан тэжээлые малай шэгнүүрэй нэмээһэнэй центнер бүхэндэ хубаажа үзэхэдэ, тэрэнь аяар 13 центнер тэжээлэй единицэ болоо юм. Иимэ ехэ тэжээл эдиһэн үхэрнүүдэйнь тус бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ дунда зэргээр миил 326 граммаар нэмэгдээ. Харин энээндэ жэшээ болгон хэлэбэл, нёдондо манай ажахыда абтаһан мяханай центнер бүхэндэ 6,7 центнер тэжээлэй единицэ гаргашалагдажа, шахамал үхэр бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэ бүри дунда зэргээр 788 граммаар дээшэлүүлэгдээ ха юм.

Ондоогоор хэлэбэл, урдынхидаа орходоо, мүнөө малда хоёр дахин бага тэжээл эдюулэгдэбэшье, шэгнүүрынь баһал хоёр дахин ехээр нэмэгдэнэ гээшэ.

ШЭНЭ АРГЫН ШЭНЖЭ

Гадна малшадай ажалшье һураггүй хүнгэдхэгдэжэ, хүдэлмэриинь бүтээсэшье эрид дээшэлээ, ажалайнь түлөөһэн нилээд нэмээ. Хэрбээ энээнһээ урда тээ хүн бүхэн гол түлэб 85—90 үхэр эдеэлүүлээд байхадаа һарадаа 170—200 түхэриг салин абадаг байһан һаа, мүнөө 2 хүнһөө бүридэһэн звено 300 шахамал харууһалжа, тэдэнэйнгээ шэгнүүрые нэмээхэ даабаряа үлүүлэн дүүргэбэл, тус бүридөө һарын 250-һаа 350 түхэриг хүрэтэр түлөөһэ абадаг болонхой.

Эдэ бүхы хубилалтанууд, шэнэ онол аргганууд үшөө ямар ашаг үрэ үгөөб гээд харая.

Һүүлэй гурба-дүрбэн жэлдэ, совхоз малай шэгнүүр нэмээхэ, мяха үйлэдбэрилхэ; гүрэндэ худалдаха түсэбтэ даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Жэшээнь, 1980 ондо 3100 центнер мяха үйлэдбэрилһэн һаа, 1981 ондо—4499 центнер, 1982 ондо — 4849 центнер, харин нёдондо 5654 центнер мяха абаһан байна. Дүрбэн жэлэй саана шахамал бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ 586 граммаар нэмээһэн байбал, нёдондо, энэ жэлдэшье үхэр бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхын 785—788 граммаар дээшэлүүлнэбди.

Тэрэшэлэн байгша оной үнгэрһэн гурбан кварталда коллективнай түсэбэй ёһоор 3260 центнер мяха үйлэдбэрилхэ байһан һаа, 4021 центнер мяха абажа, даабаряа 123 процент дүүргээ юм.

Энэ амжалта туйлаха хэрэгтэ өөһэдынгөө үнэн сэхэ ажалаар, баян мэргэжэл шадабаряараа ехэ хубита оруулжа ябадаг түрүү малшад тухайгаа онсолон тогтожо хэлэхээр. Ажахын эмхидхэгдэһэн түрүүшын үдэрһөө хүдэлжэ байһан ахалагша малшан оператор Надежда Петровна Тихонова хажуудахи туһалагша, өөрынгөө эгэшэ Ефросинья Петровна Власоватай нэгэ доро 220 үхэр шахан таргалуулжа, үнгэрһэн жэлдэ шахамал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 837 граммаар нэмээгээ. Жэл соо түсэбэй ёһоор 358 центнер нэмэлтэ шэгнүүр абаха байһан һаа, тэрэнээ 439 центнертэ хүргөө. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо тэдэнэр баһал эрхим үрэ дүн туйлажа ябана. Үнинэй малшан Валентина Александровна Васильева хажуудаа Альбина Будникова, Мария Гаврилова хоёр залуу басагадтай хүдэлжэ, харууһалдаг шахамал үхэрнүүдэйнгээ шэгнүүрые сүүдхэ бүри 815—848 хүрэтэр граммаар нэмээжэ, түсэбөө һара, квартал бүхэндэ холо үлүүлэн дүүргэнэ.

КПСС-эй гэшүүн Ю. С. Курикалов, мүн үнинэй малшад Ф. Н. Никончук, Н. Ф. Сафронова баһал һайн үрэ дүнгүүдые туйладаг. Эдэ малшад зарим һарада, илангаяа дулаанай сагта үхэр бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ 1000 үлүүтэй граммаар нэмээдэг байна.

Звено бүхэндэ малшад гэр бүлөөрөө ажалладаг юм. Тиихэдээ тэдэнэр хамтын подрядай гуримаар, булта нэгэ адли харюусалгатайгаар, бэе бэедээ эрилтэ ехэтэйгээр, үгэез ойлголсожо хүдэлнэ. Һүүлэй хоёр-гурбан жэлдэ малшадай дунда ажалай журам эбдэхэ, архидаха, зайха, гү, али шалтагаангүйгөөр хүдэлмэридөө гарахагүй, шахамалнуудаа саг соонь эдеэлүүлэнгүй байха ушар оройдоошье үзэгдөөгүй.

ҺАЙН АЖАЛ — ЭМХИ ГУРИМҺАА

Эгээл тиимэһээ түбхын түрүүн бүхы хүдэлмэриин тоо бүридхэлые тон наринаар хэдэг болохо, хооһон тоо бэшэхэ ябадалтай эрид тэмсэхэ шухала болоо һэн. Бэлэдхэгдэһэн үбһэ тэжээлые хуу шэгнэжэ, наринаар бүридхэжэ абаад, баһал һайнаар шэгнэһэн бэеэрээ малшадта хубаарилан үгэдэг, тэрэнээ хэр хүсэдөөр үхэрнүүдтээ эдюулнэб гэжэ наринаар шалгадаг болохо гэжэ шиидээ һэмди.

Хоёрдохёор, малшадые һайн үрэ дүн туйлаһанайнь түлөө зүбөөр урмашуулха, ажалайнь гол болон нэмэлтэ түлөөһые малай шэгнүүрые ехээр нэмээһэнэйнь, шахамалнуудаа мяхалиг томо, тарган болгожо тушааһанайнь зэргээр үгэхэ гурим тогтоогообди. Хэрбээ урдань малшадай үдэр соо хүдэлһэнэйнгөө түлөө тарифай ёһоор тус бүридөө 5 түхэриг абадаг һаань, 1980 онһоо хойшо ажалай түлөөһэ шэнэ гуримаар үгэдэг болообди. Малшаднай үхэрнүүдэй шэгнүүрые нэмээһэнэй центнер бүхэнэйнь түлөө 12 түхэриг абана. Тиимэһээ хүн бүхэн олон мал даажа абаад харууһалха, тэдэнэйнгээ шэгнүүрые шадаал һаа ехээр нэмээхые оролдодог болоо бшуу.

Һали-болихоноор хүдэлөөд, үдэр үнгэргөөд ябадаг залхуу хойрогшуулда, тоо бүридхэлэй хангалтагүй муу байһаниие һамбаашалжа, тэжээлэй талха таряа, үбһэ, һолоомые һэмээхэн хулгайлдаг, иишэ тиишэнь гаргашалдаг заримшуулда зоргоороо ябаха аргагүй болоо.

Гансахан энээгээр ажахын бүхы үрэ дүнгүүдые, илангаяа экономическа талыень эрид һайжаруулха бэрхэтэй байһаниинь мэдээжэ ааб даа.

Түрүүшын ээлжээндэ ажахынгаа гол үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлтэй болгохо, томодхохо тушаа ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй болоһон байна. Энэ талаар совхозой ахамад зоотехник В. В. Кириллов, ахамад экономист байһан В. Н. Хилтунов, ахамад врач Г. Г. Покровский гэгшэд эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри хээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Тиигэжэ дүрбэн жэлэй саана манай совхоз Улаан-Үдын районой ажахынууд хоорондын мал шахалгын нэгэдэл болгогдоод, ажал шэнэ гуримаар эмхидхэгдэжэ эхилһэн юм. Мүнөө нэгэдэлдэмнай 15 ажахы ороно. Бидэ тэдэнтэй хэлсээ баталаад, тэрэнэйнгээ ёһоор жэжэ үхэрнүүдыень абажа, совхоздоо асараад, тогтомол болзор соо шахан таргалуулжа, шэгнүүр ехэтэй болгоод, мяханай комбинадта тушаадагбди. Тэдэ тушаагдаһан мал колхоз, совхозуудай гүрэндэ мяха худалдаха түсэбүүдэйнь дүүргэлтэдэ оруулагдадаг. Олон үхэрнүүдые манда үгэһэн ажахынууд лэ эсэстээ гүрэндэ ехэ мяха тушаана бшуу.

Энэмнай ажахынуудташье ашагтай, гүрэндэшье туһатай байгаа. Юуб гэхэдэ, колхоз, совхозуудай жэжэхэн гүүртэнүүдтэ үсөөн мал байлгажа, имагтал намар-үбэлэй сагта шахаһандань орходоо тэдэниие нэгэ тусхай ажахыда, түхэреэн жэл соо промышленна аргаар шахаха гээшэмнай алишье талаараа ашаг үрэ ехэтэй. Эндэ абтаһан мяханай өөрынь үнэ сэн ажахынуудайхиһаа һураггүй хямда болоно, продукциин шанаршье дээшэ байна гэжэ манай совхозой үнгэрһэн жэлнүүдтэ туйлаһан үрэ дүнгүүд гэршэлнэ.

«Никольский» совхоз спиртын заводтой зэргэлээд оршодог юм. Тиимэһээ тэндэ үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин үлэгдэл — шэнгэн бурдуугые ехээр хэрэглэжэ, мал шахаха гэһэн шиидхэбэри абтаһан байна. Урдань гансашье Улаан-Үдын районой бэшэ, мүн Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын болон бусадшье районуудай ажахынууд эндэһээ бурдууг зөөжэ, малдаа эдюулдэг һэн. Теэд иимэ шэнгэн, гол түлэб уһан тэжээлые хэдэн арбаад, зуугаад модондо машинаар зөөжэ, малда эдюулхэ гээшэмнай эсэстээ экономическа талаараа бага бэшэ гарзатай байһаниинь элитэ.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, спиртын заводһоо гараһан ехэнхи бурдуугые байра дээрэнь хэрэглэдэг болохын тула тус заводһоо ажахынгаа малай байранууд хүрэтэр сорго хоолойнуудые татаабди. Тэрээгээр бурдууг таһалгаряагүй урадхуулагдажа байдаг болобо.

Түрүүн бидэ үхэрнүүдтэ бурдууг уулгажа шахадаг болохынгоо урда Ивановска областиин хүдөө ажахын институдайхидай дүй дуршэл, нарчна дурадхалнуудтай һайса танилсаһан байнабди. Тэндэ малда шэнгэн бурдууг эдюулжэ шахаха онол арга олон жэлдэ хэрэглэгдэнэ.

Мүнөө манда шахамал үхэрнүүдтэ эдюулэгдэдэг бүхы тэжээлэй 60 процентнь бурдууг болоно. Энэ тэжээл хэр шэмэтэй юм ааб гээд харабал, иимэ. Заводһоо гараһан бурдуугта 13 процент протеин (гол түлэб 0,6 түхэлэй белогууд), 0,14 процент кальци. 0.50 процент фосфор гэхэ мэтэ минеральна бодосууд оролсоно. Бүдүүн тэжээлдэ (үбһэ, һолоомондо) түүхэй клетчатка гэдэг ехэ байдаг. Тэрэ малай досоо мууса болбосордог, тэрэниие эдеэшүүлхын тула мал ехэхэн хүсэеэ һалгаадаг гээшэ. Харин шэнгэн бурдуугта тиимэ клетчатка һураггүй бага байдаг, малай досоо болбосорхо, бэедэнь шэмэ үгэхэ талаараа бүдүүн тэжээлһээ дээшэ гэжэ элирүүлэгдэнхэй.

Бидэ жэлэй ямаршье сагта шахамал үхэр бүхэндэ үдэрэй 70 килограмм бурдууг, 2 килограмм талха таряанай зүйл, 1,5—2 килограмм үбһэ гү, али хуурай һолоомо эдюулнэбди. Ондоогоор хэлэбэл, бурдууг ехээр эдюулдэг болоһоноймнай ашаар малай тэжээлдэ талха таряан, үбһэн урдынхиһаа һураггүй бага гаргашалагдадаг болоо.

Хоёрдохи шухала юумэн гэхэдэ, бидэ шэнэ байрануудые барижа, капитальна гаргаша хэнгүйгөөр, харин хуушан байрануудай досоохи түхеэрэлгэнүүдые шэнээр хээд тэндээ үхэрнүүдые олоор байлгадаг болохо арга олгообди. Урдань эндэ үхэрнүүд хуу уяанда байлгагдажа эдеэлүүлдэг, хашаа бүхэндэ оройдоол 80 үхэр арай гэжэ багтадаг һэн. 1981 онһоо хойшо совхоздо бүхы байранууд соогоо дороо забһартай поолнууд дэбдигдэжэ, доошоо гоожоһон шэнгэн шэбхые хамажа абаха транспортёрнууд тодхогдоо. Шэнгэн, хуурайшье тэжээл хэжэ үгэхэ бетоноор шудхамал хобоонууд табигдаа. Тиигэжэ үхэрнүүдые уянгүй тусхай таһалганууд соо зүндэнь байлгаха аргатай болообди. Энээнэй ашаар байра бүхэндэ урдынхиһаа һураггүй олон гэхэ гү, али 120—130 үхэр оруулагдажа шахагдана.

ТОО, БАРИМТАНУУД

✦ Хэрбээ 1981 ондо «Никольский» совхоз 4499 центнер үхэрэй мяха үйлэдбэрилһэн һаа, 1982 ондо —4849 центнер, нёдондо 5654 центнер, харин байгша оной үнгэрһэн арбан һарада 4500 гаран тонно мяха абаа.

⊙ Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ 1910 тонно мяха абаха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө болзорһоонь жэл хоёр һараар урид дүүргэбэ.

◉ Дүрбэн жэлэй саана эндэ үхэр бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ 608 граммаар нэмэгдэдэг һаа, мүнөө һүүлэй 2 жэлдэ шахамал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ дунда зэргээр 760—788 граммаар дээшэлүүлэгдэнэ.

✦ Тиихэдээ 1981 ондо малай шэгнүүрые центнерээр нэмээхын тула 7,8—8 центнер тэжээлэй единицэ гаргаһан һаа, мүнөө 7—7,2 центнер гаргашалдаг болоо. Мүн ажалай бусадшье гаргашанууд хороогдожо, абтаһан мяханайнь центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн 1934 ондо 154 түхэригтэ болоһон һаа, харин нёдондо 129 түхэригтэ хүрөө юм.

◈ Жэшээнь, 1981 ондо гүрэндэ худалдагдаһан шахамалнуудайнь 45 процент тарган, тэдэнэй 12,5 процентнь тус тустаа 400 килограммһаа дээшэ шэгнүүртэй байһан һаа мүнөө мяханда тушаагдаһан үхэрнүүдэйнь 61,6 процентнь эрхим тарган гэжэ сэгнэгдэнэ, тэдэнэй 18—19 процентнь тус бүридөө 400 килограммһаа дээшэ татана.

✦ Энээнэй ашаар совхоз 1981 ондо 347 мянган түхэриг нэмэлтэ сэбэр ашаг олзо абаһан һаа, нёдондо тэрэнээ 527 мянган түхэригтэ хүргөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: үхэрнүүдые шахан таргалуулдаг звенонуудай ахалагша малшад (зүүн гарһаа) В. А. Васильева, Ф. Н. Никончук, мүн залуу малшан М. Гаврилова.

Эдэнэр шахамалнуудай шэгнүүр нэмээхэ түсэбөө, социалис уялгануудаа һара бүри үлүүлэн дүүргэдэг юм.

М. НАМЖИЛОВАЙ фото.

ЯМАР АШАГ ҮРЭ АБТАНАБ?

Энэ асуудалда харюусахын тула хэдэн тоонуудые дурдаха шухала. Жэшээ болгон үнгэрһэн жэлэй, мүн байгша оной юһэн һарын дүнгүүдые хаража үзэе.

Нёдондо манай ажахы жэл соо бүхыдэнь 3357 үхэр шахаад, тэдээнһээ 5654 центнер нэмэлтэ шэгнүүр абаһан байна. Тайлбарилан хэлэхэдэ, шахамал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдэ дунда зэргээр 788 граммаар нэмэгдээ гэхэ гү, али түрүү ажахынуудһаа асарагдахадаа тус тустаа 195 килограмм татаһан үхэрнүүд һүүлдэнь 368 килограммда, олохон малынь 400 килограммда хүргэгдэжэ, мяханай комбинадта тушаагдаа. Тиигэжэ хамтадань 12.363 центнер мяха тушааһан болонобди.

Имагтал малай харууһа, тэжээлые түрүү онол аргаар эмхидхэһэн, шахалгын шэнэ технологи нэбтэрүүлһэнэй ашаар манайда мяха абалгын ажалай гаргаша, илангаяа тэжээлэй гаргаша жэл бүри бага болгогдожо байна гэжэ дээрэ тэмдэглээ һэмди. Тусхайлбал, хоёр жэлэй саанашье малай шэгнүүрые нэгэ центнерээр нэмээхэдээ 7,8 центнер тэжээлэй единицын гаргашалагдаһан һаань, нёдондо тэрэмнай 7,2 центнертэ хүрөө. Ушарынь юуб гэхэдэ, гаргаша багатай бурдууг ехээр хэрэглэжэ, тэжээлдэ талха таряа горитой алмаабди. Хэрбээ урдань шахамалнуудай шэгнүүрые центнерээр нэмээхын тула 3,6—4 хүрэтэр центнер таряа гаргашалдаг һаа, мүнөө тэрэниие 2 центнерһээ дээшэ гарганагүйбди.

Ехэнхи хүдэлмэриин оньһожоруулагдажа, малшан бүхэндэ олон үхэрэй даалгагдадаг боложо, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдээд, хүн бүхэндэ ехэ продукци үйлэдбэрилэгдэнэ. Гурбан жэлэй саана совхоздо хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ жэл соо 9 мянга үлүүтэй продукциин абтаһан һаань, мүнөө тэрэнь 12 мянгада хүрэбэ.

Шэгнүүр ехэтэй тарган үхэрнүүдые гүрэндэ худалдахада али тухай ехэ ашагтай байһаниие хэдэн жэшээ дээрэһээ харуулжа болоно. Үнгэрһэн жэлдэ ажахын тушааһан бүхы шахамалнуудай хахадынь шахуу шэгнүүр ехэтэй (370 килограммһаа дээшэ), эрхим тарган гэһэн сэлнэлтэтэйгээр абтаа. Тэдэнэй 18,6 процентнь тус бүридөө 400 килограммһаа дээшэ татаа юм.

Энээнэй ашаар нэгэдүгээр хамтын жасада 527,5 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо орожо үгөө. Байгша ондо эдэ үрэ дүнгүүд урда жэлэйхиһээ доошо бэшэ байха хүлеэгдэнэ.

Үбһэ тэжээлые зүбөөр гаргашалаад, малшадай ажалай бүтээсые дээшэлүүлээд, алмалта арьбалалтын гуримые наринаар сахяад байхада, эрхим шанартай, ехэ продукци абтаха, худалдагдахаһаа гадна тэрэнэй өөрынь үнэ сэн хямда боложо үгэнэ. Жэшээнь, нёдондо, мүн байгша оной юһэн һарадашье манай совхоздо абтаһан үхэрэй мяханай центнер бүхэнэйнь өөрынь үнэ түсэбэй ёһоор дунда зэргээр 158—159 түхэригтэ байха 129—130 түхэригһөө дээшэ гаранагүй. Тэрэниие гүрэндэ худалдахадамнай центнер бүхэнэйнь түлөө 210 хүрэтэр түхэриг мүнгэ түлэгдэнэ ха. Тиигэжэ үнгэрһэн жэлдэ совхоз мал шахалгаһаа бүхыдөө 798 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа һэн.

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУДҺАА

Үбэлэй һаранудта (октябрьһаа—июнь болотор) бүхыдэнь 2600 үхэр шахан таргалуулжа, тэдэнэй шэгнүүрые хамтадань 4000 центнерээр нэмээхэ зорилго табигдана.

Энэ үе соо шахамал үхэр бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 700 граммһаа доошо бэшээр нэмээхэ байна.

Үбэлжэлгын үедэ малай харууһа, тэжээлые бүри һайнаар эмхидхэжэ, шадаал һаа олон шахамалнуудые тус бүридэнь 380—400 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаахын түлөө тэмсэхэ юм.

МАЛАЙ ТАРГАН — ШАХАЛГЫН ХҮСЭН

Совхоздо үхэрнүүд ямар гуримаар шахагданаб, яажа эдеэлүүлэгдэнэб гэжэ хэлэхэдэ, иимэ. Бидэ харьяата колхоз, совхозуудһаа жэжэ мал — тус бүридөө 195—200 килограмм шэгнүүртэй үхэрнүүдые суглуулжа абанабди. Тэдэниие томо жэжээрнь амяарайнь байлгажа, тусхай рационоор эдеэлүүлэн 150 хоногто шахаад, тус бүриень 350 килограммһаа бага бэшэ шэгнүүртэй болгожо, мяханай комбинадта тушаанабди.

Ажахын бүхы юһэн байра соо нэгэ доро бүхыдэнь 2300 гаран мал байлгагдажа шахагдана. Тэдэнэй тус бүриин шэгнүүрэй 350—360 килограммһаа дээшэ болоходонь түүбэрилээд лэ тушаажа, орондонь ажахынуудһаа ондоо жэжэ мал асаржа тэндээ оруулдагбди. Тобшоор хэлэхэдэ, малаймнай байра нэгэшье үдэр хооһон байдаггүй гээшэ. Юуб гэхэдэ, байрын талмай бүхэнһөө жэл соо шадаал һаа ехэ продукци үйлэдбэрилжэ абаха гээшэ манай гол зорилго ха юм. Энээнһээ экономическа үрэ дүншье дулдыдана бшуу.

Үхэрнүүдые түргэнөөр таргалуулха, мяхажуулхын тула түбхын түрүүн тэдээндэ үбһэ тэжээл һайса эдюулхэ хэрэгтэйнь мэдээжэ ааб даа.

Нэгэдэлдэ ородог ажахынуудһаа 700 тонно һолоомон худалдагдажа абтахаар хараалагдана. Тиихэдэ гүрэнэй, ажахынуудай нөөсэһөө талха таряанай зүйл хубаариин зэргээр үгтэхэ юм ааб даа. Эдэ бүхы тэжээлые малда нарин нормын ёһоор эдюулээд байхада ерэхэ жэлэй июль болотор хүрэхэ.

Гэбэшье манайда үбһэ тэжээлэй асуудал жэл бүри орёо бэрхэтэйгээр шиидхэгдэнэ. Юуб гэхэдэ, совхоздо өөрын һайн тариалан, сабшалангай газар үгы шахуу юм. Бии байһан 580 гаран гектар тариалан дээрээ зелёнко тарижа, тэрэнэйнгээ ногоогоор силос дарана, витаминтай ногооной гурил бэлдэнэбди. Энээнһээ гадна, 422 гектар олон жэлэй ногоо тариһан газар бии аад, уһалагдадаггүй дээрэһээ һүүлэй ган жэлнүүдтэ мүртэй ургаса үгэнэгүй. Байгша ондошье ногоониинь тон набтар, шэнгэн сабшаха аргагүй байгаад, тэндээ зуниинь 300 үхэр абаашажа адуулха баатай болообди.

Ажахынууд хоорондын хамжаанда ородог колхоз, совхозууд гуримайнгаа ёһоор үхэр малтаяа хамта үбһэ тэжээлыень үгэлсэхэ зэргэтэй байгаа. Теэд үнэндөө тиимэ юумэн үгы ха. [illegible] 916 тонно [illegible] 1000 тонно силос бэлэдхэбэ. Бэлэдхэлэй абаһан тэжээлэйнгээ грамм, килограмм бүхэнһөө ашаг үрэ ехээр абаха гэжэ оролдонобди.

Шахамалнуудта гол түлэб бурдууг эдюулэгдэнэ гэжэ дээрэ хэлээ һэм. Тэрэнэйнь бүри шэмэтэй һайн, шухала бодосуудаар элбэг байхынь тула тэжээлэй дабһа, мел холилсонобди. Жэшээнь, үхэр бүхэндэ үдэрэй 70 килограмм бурдууг уулгахадаа тэрээндэнь 50 грамм дабһа, баһал тэды шэнээн мел, мүн 10 грамм кальцинированна дабһа үгэлсэдэгбди. Ушарынь юуб гэхэдэ, бурдуугта малай бэедэ ехэ туһа хэхэгүй тоһоной болон уксусна кислота ехэшэг байдаг. Тиимэһээ дабһа, мел холилсоходо тэрэ муу кислотань бага боложо үгэнэ. Хоёрдохёор, хатуу поолтой байрада ходо хаалгатай байһан малай үе мүсэ үбдэхэ, доголхоёо һанадаг. Энэ ушарта дабһан, мел тэдэндэ аргагүй ехэ хэрэгтэй юм.

Гадна Ивановска хүдөө ажахын институдай эрдэмтэдэй заабаряар шахамал үхэрнүүдые А, Д, С витаминаар тарина бди. Энээнэй ашаар мал хараа байса түргэн мяхажана, таргална. Элдэб үбшэндэшье нэрбэгдэнэгүй. Силостээ карбамид холилсожо даранабди, малай тэжээлдэ биавит түхэлэй минеральна зүйл нэмэлсэдэгбди. Эдэ бүгэдэ түрүү онол арганууд эсэстээ шахамалнуудай шэгнүүрые ехээр нэмээхэ хэрэгтэ бага бэшэ туһа нэмэри боложо үгэнэ. Илангаяа үбэлэй сагта байранууд нэгэ жэгдэ дулаан байхадань үхэрнүүд элиһэнээ бэедээ һайса шэнгээжэ, шэгнүүрээ горитойгоор нэмээнэ ха юм.

Жэшээнь, мүнөө манай совхоздо нэгэ доро 2000 гаран үхэр байлгагдаад, таба һара соо шахагдана гэхэ гү, али жэл соо хамтадаа 4 мянга үлүүтэй мал тарган, шэгнүүр ехэтэй болгожо мяханай комбинадта оруулнабди. Ондоогоор хэлэбэл, районой ажахынуудай гүрэндэ худалдадаг үхэрэй мяханай 70 процентые үгэнэбди.

Энээнһээ үшөө ехэ мяха тушаадаг болохо арга боломжо бии. Манда колхоз, совхозуудһаа жэлтэй болоһон тус тустаа 210 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүртэй буруунууд асарагдаха ёһотой һаа, аяар жэлһээ үлүүтэй болоһон, тус бүридөө миил 185—190 килограмм шэгнүүртэй тажаа буруунууд ерэдэг. Тэдэниие 350—360 килограмм шэгнүүртэй болгохын тула ямар ехэ оролдолго, үлүү саг, тэжээл гаранаб гэжэ хүн бүхэндэ ойлгосотой. Илангаяа Ехэ-Куналейн Ленинэй нэрэмжэтэ, «Авангард», «Восход» колхозуудһаа, Оронгын, «Заветы Ильича» совхозуудһаа жэжэ мал асарагдана.

ШИИДХЭГДЭХЭ АСУУДАЛНУУД ОЛОН

Гэхэтэй хамта шиидхэгдэхэ асуудалнууд олон үхэрэй мяха улам ехээр, бүри гаргаша багатайгаар абаха талаар бүхы юумэн хэгдэшоо, үйлэдбэриимнай хүгжэлтэ эгээл дээдэ хэмжээндээ хүрэшоо гэхын аргагүй. Хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд бии, шиидхэгдээгүй асуудалнуудшье эндэмнай үшөөл олон.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Улаан-Үдын райондо, мүн бусадшье районуудта һү үйлэдбэрилгэ, худалдалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ яһала ехэ анхарал хандуулагдажа, зарим тэды һайн үрэ дүнгүүдшье туйлагдана. Харин мяха абаха, гүрэндэ худалдаха асуудал жэл бүхэндэ орёо бэрхэшээлтэйгээр шиидхэгдэнэ. Илангаяа колхоз, совхозуудта үхэр малые һайнаар шахан таргалуулжа гүрэндэ тушааха хүдэлмэриин хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэһэн дээрэһээл иимэ байдал тохёолдоно гэхээр.

Теэд энээнһээ гараха ямар арга бииб? Манай һанахада түбхын түрүүн ажахынуудта мяханда тушаагдаха малые багаһаань һайн харууһа, тэжээлдэ табижа, түргэнөөр томо болгоод, һүүлдэнь ажахынууд хоорондын предприятида промышленна аргаар шахан таргалуулха шухала. Тиигэжэ шадаа һаа, эрхим шанартай мяхан гүрэндэ жэлэй ямаршье сагта нэгэ жэгдээр худалдагдажа, түсэб уялгануудшье амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ байна. Энээнэй ашаар мяха болбосоруулгын промышленностьшье нэгэ жэгдээр хүдэлхэ, хүн зондо мяханай продукци баһал саг соогоо үгтэхэ болоно бшуу.

Хэрбээ ажахынуудай тус бүридөө адагынь 200 килограмм шэгнүүртэй үхэрнүүдые манда үгэдэг һаань, мал шахалгын болзорые дүрбэ һара хүрэтэр хороожо, жэл соо гурбан шахалга хээд, мүнөөнэйхиһөө хоёр мянган үхэр олоор тушааха, мяха үйлэдбэрилгые үшөө 30 процентээр дээшэлүүлхэ аргатай байгаабди.

Хоёрдохёор, манай эндэхи байрануудые үргэдхөөд, шэнээр бариад, спиртын заводһоо шэнгэн бурдууг бүри ехээр абадаг болоод байбалнай, мүнөөнэйхиһөө 3—4 дахин олон гэхэ гү, али жэлдээ 12—15 мянган үхэр шахаха арга боломжо бии. Теэд даб дээрэ тиимэ барилга хэхэ мүнгэ зөөри һомологдоногүй, тиимэ барилга хэхэ хүсэншье үгы байна. Жэшээнь, һүүлэй хоёр жэлдэ «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй ПМК эндэмнай үхэрэй хоёр байрые миил һэльбэн заһабарилхадаа аяар 2 жэлдэ арай гэжэл ашаглалгада оруулаа ха юм.

Саашадаа эдэ асуудалнуудые һайса бодожо үзэхэ, зохихо тээшэнь шиидхэхэ саг ерээ гэжэ һанагдана. Үйлэдбэреэ үргэдхэхэ талаар оруулһан дурадхалыемнай республикын Хүдөө ажахын министерство, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет дэмжэхэ бээ гэжэ найдагдана. Харин манай коллектив урдань байһан бүхы харюусалгатай зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ байһаниинь лабтай.

Алмалта арьбалалтын [...] ажахыда ямараар сахигд[...] гэжэ хэдэн үгэ хэлэхэ[...].

Һүүлэй хоёр жэлдэ мал [...]халгын бригадые ажахын [...] соондо оруулжа, звенону[...] хамтын подрядай гури[...] хүдэлгэдэг болгообди. [...]шэлхэдэ, һара бүхэндэ [...] шэнээн үбһэ тэжээл үхэр[...]тэ эдюулжэ, тэды шэнээ[...]гаша хээд, шахамал бү[...] шэгнүүрые тэды шэнээн[...] мээхэ, бүхыдэнь тиимэ [...]жээнэй нэмэлтэ шэгнүүр [...]хат гэжэ бригада, звено[...]та үйлэдбэриин даабари, [...]гашын лимит табижа [...]бди.

Тиигээд һарын һүүл бү[...] энээнэй ямараар бэелүү[...]һэн хэды гаргаша хэгд[...] ямар үрэ дүнгүүдэй т[...]даһан тухай тодорхой [...]дөөн болодог. Илангаяа [...] тэжээлэй үлүү гаргаша[...]һан, үрэ дүнгүүдэй [...] дээшэлээгүй байһан [...] асуудалда ехэ анхарал [...]дуулагдадаг. Тэрэнэй [...]гааниень элирүүлжэ, [...] усадхаха хэмжээнүүдые [...]дагбди.

Бүхы юумэндээ гамта[...]рин байха, бага гаргаш[...]гаар ехэ продукци абах[...]лаар хүнүүдэй экономи[...] мэдэсые, мэргэжэл ш[...]риень дээшэлүүлхэ зэр[...]тойгоор ажахыдаа тод[...] экономикын һурагсал [...]хэнхэйбди. Энээниие а[...] ахамад экономист В. В. С[...]машенко хүтэлбэрилнэ, [...]рэндэ мал шахалгын б[...]дын бригадир зооветмэр[...]тэд, бухгалтериин, тоо б[...]хэлгын хүдэлмэрилэгшэд [...] баадана.

Ажалай бүтээсые тус [...]гадуур 1 процентээр [...]лүүлхэ, продукциин ө[...] үнэ сэнгые 0,5 процент[...] мэжэ хямдаруулха гэһэ[...]гэдэ арадай хүдэлөөндэ [...]сожо, манай малшад [...] үрэ дүнгүүдые туйлана.

Тусхайлбал, байгша он[...] гэрһэн 10 һарын дүн [...] үзэхэдэ, иимэ байна. Ш[...] үхэрнүүдэй шэгнүүр ех[...] мээжэ, үбһэ тэжээлые [...] үрэ ехэтэйгээр гарга[...] үсөөн хүнһөө бүридэһэ[...]нонуудай олон мал д[...] харууһалдаг болоһоной [...] ажахыда энэ үе соо [...] бүтээсэ түсэбөөр хара[...]һанһаа 3,9—4 хүрэтэр пр[...]тээр дээшэлүүлэгдээ. М[...]таһан продукциин өөры[...] сэн баһал урид хара[...]һанһаа 2,5—3 процентээр [...]да болоо.

Гэбэшье туйлаһанаара[...] наагаа амарха үндэһэ[...] **«...Тэжээл, ажал болон [...] зөөри гамтайгаар гарга[...] бүри ехэ продукци абах[...]шэ мал ажалые хүгжөө[...] гол шэглэл болохо ёһо[...]** гээд нүхэр К. У. Чер[...] КПСС-эй ЦК-гай байгша [...] октябрьда болоһон П[...] дээрэ үгэ хэлэхэдээ, о[...] зааһан байна. Энээниие [...] үдэр бүриингөө ажала[...] дото хүтэлбэри болгож[...]дэлхэ зэргэтэйбди.

С. КРЫЛОВ.

Мал шахалгын «Никольский» совхоз нэгэдэлэй директор.

М. НАМЖИЛОВ, манай [...]

Ахалагша малшан Ю. С. Куриколовай дээдэ звено үнгэрһэн август, сентябрь, октябрь һарада үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 815—840 грамм нэмээжэ, ажахы соогоо социалис мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлжэ ябана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ю. С. Куриколов (баруун гар тээнь) залуу малшан Сэсэг Гэрниловатай.

М. НАМЖИЛОВАЙ фото.

СОЁЛШОД—ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТА

...УРМА ЗОРИГЫЕНЬ БАДАРУУЛНА

...итын адууһа малай ...жэлгэ хаа хаанагүй ...жэ, республикымнай ...ынуудай малшад, хони... тон сүлөөгүй, харюу... ...атай халуун хаһа оро... 1984—1985 онуудай ...ай үбэлжэлгые амжал...тайгаар үнгэргэхын, адуу... малайнгаа тоо толгой ... хоролтодо оруулангүй, ...ар ондо оруулжа, хү...жахын продукци ехээр ...ын түлөө республикы... бүхы ажалшад эрмэл... оролдоно гээшэ.

...л ажалай хүдэлмэри...шэдэй эгээл шанга шал... болохо үбэлжэлгын ...да соёлой, медицинын ...н худалдаа наймаанай ...ар тэдэнние һайнаар ...жа, эрхимээр ажаллаха ... хүсэл, зоригыень улам ...руулан, урмашуулха, ...уулха тон шухала. ...лексно аргаар малша... хангаха хүдэлмэри рес... ...жа доторнай үргэнөөр ...рэнхэй. КПСС-эй ЦК... июнийн (1983 он), ... удаадахи Пленумүүдэй ...бэринүүдые бэелүүл... ...рэгтэ соёлой, гэгээрэ... худалдаа наймаанай, ...цинын хүдэлмэрилэгшэд ...олго гарганад. Тингэ... ...дэнэр хүсэ шадалаа ...үлэн хамтаржа, комп... ...сно аргаар малшадые ...лгада эдэбхитэйгээр ха...далсана. Комплексно ар... малшадые хангаха хү...мэри Хяагтын районд ... жэлнүүдтэ һайнаар ...гэдэг болонхой.

...йоной хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын, түбэй больницын, библиотекын, соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта һургуулиин багшанар, Хяагтын медицинскэ болон хүгжэмэй училищинуудай студентнэр колхоз, совхозуудта хүрэжэ, малшад, таряашадые баярлуулдаг байна.

Үбэлжэлгын үедэ районой колхоз, совхозуудай малшадые соёлой талаар хангаха хүдэлмэриин ямараар эхилжэ байһан тухай районой соёлой байшангай ахалагша методист Ольга Викторовна Постниковатай хөөрэлдөөбди.

— Районой мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдые соёлон талаар хангаха хүдэлмэримнай жэлэй дүрбэн сагта таһалгаряагүйгөөр үргэлжэлдэг юм. Хабарай тарилгын, таряа хуряалгын үедэ бидэнэр тарянай тоог, полевой станууд дээрэ концерт наадаяа харуулдагбди. Зунайшье һаранuудта нооһо хайшалалгын пункт, үбһэ хуряалгын звенонууд дээгүүр ябадаг байнабди. Гэбэшье үбэлжэлгын эхилхэтэй хамта бидэнэй ажал хүдэлмэри бүри һонирхолтой ооложог. Юуб гэхэдэ, малшад, хонишодой ажалладаг точконууд, харагшаднайшье олошорно ха юм. Энэ үбэлжэлгын эхилһээр бидэнэр Алтайн, Хүдэрийн, Ехэ-Нугын совхозуудай, «Родина» колхозой малшадта хүрэжэ, концерт наада харуулаабди. Тинхэдэ тарянай тоогуудаар ябаабди. Сентябрь һара соо таряашадаймнай тон халуун хаһа байгаа гээшэ.

Манай мэдэлдэ 3 автоклуб үгтэнхэй. Бидэнэр 3 бүлэг болож һалаад, четверг бүхэндэ малшадта хүрэдэгбди. Һаяхан үнгэргэгдэһэн комплексно хангалгада музейн директор Ф. Н. Житихин, «Знание» бүлгэмэй лектор С. М. Ванчиков, врач-терапевт А. С. Жамбалтаров, районно библиотекын директор Р. Д. Лосолова гэгшэд хабаадалсаа һэн. Хяагтын хүгжэмэй училищиин студентнэр бидэнтэй хамта ябалсажа, һонирхолтой зүжэг наадаараа малшадые баясуулдаг. Училищиин нэгэ бүлэг студентнэр үглөөдэр «Заря», «Дружба» колхозуудай таряашадта хүрэхэ юм,— гээд тэдээнтэй хамта ябалсахыемнай бидэндэ дурадхаба.

Үглөөдэрынь үглөөнэй 10 сагта соёлой байшан хүрэжэ ерэхэдэмнай, газаань сэнхир хүхэ үнгэтэй автоклуб зогсоһон, хажуугаарнь арба гаран залуу хүбүүд, басагад сугларшанхай, ябахаяа түхеэржэ байба. Үглөөнһөө эхилэн таһалгаряагүйгөөр орожо байһан бороотон нойтон саһаншье тэдэнэй харгы замда һаад ушаруулха хэбэргүй, харин урма зоригыень бүри бадаруулна хэбэртэй.

Автоклубай байраһаа хүдэлхэтэй адли гитарай, баянай аялга доро басагад, хүбүүдэй бүдүүн, нарин хонгёо һайхан хоолойнууд эндэ тэндэһээ зэдэлэн, автомашинын нэгэ жэгдэ хүнхинөөнтэй нэгэдэн соностоно.

— «Артистнуудаймнай» олонхинь һаял манай агитбригадын гэшүүд боложо ябаһан, 1-дэхи курсын студентнэр. Гэбэшье энэ маршрут түрүүшынхимнай бэшэ, энээнһээ урда хоёр дахин малшад, таряашадта хүрөө һэмди,— гэжэ хүгжэмэй училищиин багша, агитбригадые хүтэлбэрилэгшэ Наталья Васильевна Кривошеева бидэндэ хөөрэнэ.— Эдэнэй дунда бэлигтэй бэрхэ дуушад, хатаршад олон. Алишье гүүртэ, отара, полевой стан дээрэ Сергей Ладыжинский, Света Зинчик, Ира Игумнова, Марина Елизова, Женя Яковлев гэгшэдэй дуулахада, харагшаднай халуун альга ташалгаар угтан абадаг юм,— гээд өөрынгөө хүмүүжэмэлнүүд тухай омогорхолтойгоор хөөрэшөө һэн.

Тарянай үргэн полинуудай, нарһан зужануудай захаар үндэр, набтар гүбээнүүдые үгсэһөөр, уруудаһаар ябажа, «Заря» колхозой тарянай тоог хүрэжэ ерэхэдэмнай, таряашад үдынгөө хоол барихаяа бэлдэжэ байбашье, агитбригадын зүжэг наада харахаяа ехэл дуратайгаар сугларба. Хүн зоной эсэлтэ сусалтагүйгөөр ажаллажа байһан халуун хаһада хахад часайшье туршада тэдэнние баярлуулан, уянгата хүхюу дуунуудые, уян нугархай хатар наада шэхэнэйнь шэмэг, нюдэнэйнь хужар болгожо бэлэглэхэ гээшэ айхабтар ехэ хүсэ шадал нэмээнэ гэжэ хүнүүдэй баяраар гэрэлтэһэн шарайнуудые хараад таахаар һэн.

«Дружба» колхозой тарянай тоогой хүдэлмэрилэгшэд агитбригадын гэшүүдые мүн лэ баяртайгаар угтан абаа. Тарянай тоогой бригадир Анатолий Михайлович Колодин харагшадай зүгһөө студентнэртэ баярые хүргэжэ, саашадаа ерэжэ байхыень хүсөөд:

— Мүнөөдэр бороо, саһанай ороходо, урмаа хухаршанхай һуугаа һэмди. Бидэндэ ерэжэ, хүхюун зугаа наада дэлгэһэнтнай һайн даа,— гэжэ нэмэбэ.

Тэрэ үдэр соёлой байшангай үшөө хоёр бригада районой бусад ажахынуудай малшадта хүрэһэн байна.

Нитын адууһа малай үбэлжэлгын үедэ малшадые соёлой талаар хангалгые һайнаар эмхидхэжэ, энэ харюусалга ехэтэй хаһада тэдэнние баясуулан, амжалта тээшэ зоригжуулжа байһаниинь ехэ һайшаалтай. Энэ хэрэг эмхидхэлгэдэ районой соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд оролдолго, эдэбхи үүсхэл гаргана.

Агуу Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан һонирхолтой лекци, хөөрэлдөөнүүдые, уулзалгануудые олоор үнгэргэхэ, үбэлжэлгын үедэ малшадта концерт наада харуулха хүдэлмэреэ бүри һайжаруулха зорилгонуудые соёлшод урдаа табин, КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай октябрийн (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө шармайн оролдоно.

Х. ДАМПИЛОВА,
манай корр.

АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ БҮЛЭ СОО

ЯХАДАЙ АМАН ЗОХЁОЛ: ҮГ ҮНГИ БА МҮНӨӨНЭЙ БАЙДАЛ

Дэлхэй дээрэ эгээл баян аман зохёол болохо совет арадуудай фольклороор баруунай ба зүүнэй оронуудта һонирхолго улам ургажа байна. Алдарта эпосууд—киргизэй «Манас» ба казахай «Кобланды-батыр», узбегэй «Алпамыш» ба таджигай «Гуругли», туркменэй «Гёроглы» ба азербайджанай «Кёр-оглы», тувын «Мёге-Баян-тоолай», ба буряадай «Гэсэр», хальмагай «Джангар» болон бусад тэдэнэй тоодо ороно.

Энэ хэдэн зуун жэлэй угай баялигые ямар асари ехэ, гүн удхатайб гэжэ ойлгохын тула яхад арадай энээндэ оруулһан үнэтэ хубитые хаража үзэмөөр. Олонхо гэжэ энэ арадай аман зохёол эгээл дээдэ шатань болоно. Энэнь уран шүлэгэй 40—50 мянган мүрнүүдтэй олон тоото үльгэр домогууд болоно, (грек арадай эртэ урда сагай «Илиада» болон англо-сакснуудай «Беовульфе» гэдэгүүдһээ үлүү ехэ бшуу).

Урдандаа аман зохёол гүйсэдхэгшэдэй багахан бүлэг хүнүүдтэ дуулгадаг байбалнь, мүнөө тэрэ ном болгогдожо, олон миллион уншагшадта хүргэгдэдэг болонхой. Тэдэнэй зохёолнууд СССР дотор олон хэлэн дээрэ хэдэн миллион хэһэгээр гаргагданхай. Тэдэнэй нэгэн— («Шуумар Нюргун Боотур» уран шүлэгэй 36 мянган мүртэй) — ород хэлэн дээрэ оршуулагдажа, гоё һайханаар зураглан шэмэглэгдэжэ, 1975 ондо хэблэгдэн гаргагдаа бэлэй. Яхад совет литературын үндэһэ һуурииe табигша Платон Алексеевич Ойунский (1893—1939 онууд) арадайнгаа аман зохёолой үндэһэ һуури дээрэ найруулжа, энэ гайхамшагта зохёолые хэблэлдэ бэлдэһэн юм.

П. А. Ойунский өөрөө поэт ба прозаик, драматург ба публицист, эрдэмтэ ба олониитын ажал ябуулагша байһан юм. Тэрэ яхад арадай баатаршалгата эпос дээрэ хүдэлхэдөө, бүхы хүсэ шадала элсүүлһэн байгаа. Элдэб аман зохёолнуудай удхые Ойунский «Улаан бөө» гэжэ поэмэ (1925), «Агууехэ Куданса» (1929), ба «Николай Дорогунов — Ленэ мүрэнэй хүбүүн» гэжэ повестьнууд болон «Шуумар Нюргун Боотур» гэжэ олонхын гол героиниин нэрээр нэрлэгдэһэн «Туйаарыма Куо» гэжэ зүжэгтөө баримталан хэрэглэһэн байгаа. 1930 онуудта яхад арадай театрта табигдаһан «Туйаарыма Куо» харагшадай, шүүмжэлэгшэдэй зүгһөө ехэ халуунаар угтагдажа, һүүлэй һүүлдэ Яхадай түрүүшын оперо «Нюргун Боотурай» либреттын удха болож үгэһэн юм.

Хэдэн арбаад жэлэй туршада яхад авторнуудай зохёохы ажал ябуулганууд олонациональна совет литературын элитэ ехэ үйлэ хэрэг болонхой. Энээндэнь Совет засагай үедэ бүхы орон доторнай дэлгэрһэн соёлой хубисхал туһа хүргэһэн байна. Үзэг бэшэг мэдэхэгүй байһан яхадууд түүхын богони болзор соо тэрэнээ сүм усадхажа шадаа. Мүнөө Яхадай АССР-эй ажалша зоной 90 шахуу процентнь дунда ба дээдэ һургуулитай болонхой. Республикын ниислэл хото Якутскда 1956 ондо гүрэнэй университет нээгдээ һэн, (10 факультедтэнь 8000 студент һурадаг), СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин филиал хүдэлдэг.

Совет засагай үедэ 50 шахуу үндэһэ яһатан, тэрэ тоодо яхадууд 1922 ондо түрүүшынхеэ өөрын бэшэгтэй болоо һэн. Инаг дуранай шүлэгһөө эхилээд, үльгэр ба комеди хүрэтэр элдэб жанраар Яхадай литература түргэн хүгжэжэ эхилээ. Тэрэнэй жагсаһан түшаа 1940 оной эхээр бэшэгдэһэн романууд (Эрилик Эристинэй «Марыкчанай залуушуул» ба Николай Мординовой «Хабарай үе») сүм харуулһан байгаа. Мүнөө яхад хэлэн дээрэ хэдэн арбаад томо роман, зуугаад повесть бэшэгдэнхэй.

Яхадай Уран зохёолшодой холбооной 52 гэшүүдэй 46-ниинь яхадууд юм. Тэдэнэй зохёолнууд гансал яхад хэлэн дээрэ гарадаг бэшэ. Семен Даниловай шүлэгүүд совет арадуудай олон тоото хэлэн дээрэ оршуулагдажа гараһаа гадна, монгол, поляк, чех, немец, англи, француз, япон хэлэн дээрэ хэблэгдэнхэй. Софрон Даниловай «Зүрхэнэйм сохижо байгаа үедэ» гэжэ роман элдэб хэлэн дээрэ 2,5 миллионһоо дээшэ хэһэгээр гаранхай.

Совет олонациональна болон бүхы дэлхэйн литературануудай эгээл эрхим зохёолнууд яхад хэлэн дээрэ оршуулагдана. Классигуудай эрхим дээжэ болохо Лев Толстойн «Дайн ба эблэрэл» болон «Анна Каренина», Шота Руставелиин «Эрээн гүрөөһэнэй арһа хэдэрһэн баатар», Шекспирэй «Макбет», «Гамлет», «Отелло», Шиллерэй «Муу мэхэ ба инаг дуран» гэхэ мэтэ яхадаар «дуугаранхай».

1926 онһоо хойшо Яхадай хэблэлдэ 2300 гаран элдэб нэрэтэй ном хэблэгдэжэ гараа. Харагшад, шагнагшад ба уншагшадтай яхад авторнуудай уулзаха ондоошье зам бии юм бээз: «Хотугу сулус» («Алтан гадаһан») гэжэ һара бүри гарадаг литературно-уран һайханай журнал, арбаад газетэ, тэрэ тоодо республикын (Кыым» («Ошон»), национальна радио болон телевидени, драмын ба хүгжэмтэ театрнууд гэхэ мэтэ болоно.

Яхадай Уран зохёолшодой холбоон зохёохы халаанаа анхаралтайгаар энхэрэн хүмүүжүүлнэ: залуу поэдүүд, прозаигууд ба драматургнуудай семинарнуудые ходо ходо үнгэргэдэг, гар бэшэгыень зүбшэдэг, эхилжэ байгаа авторнуудай суглуулбаринуудые хэблэн гаргалгада бэлдэдэг. Эдэ бүгэдэ һайн үрэ дүн асардаг. Шэнэ бэлигтэниие бэдэрхэ, саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ туһа хүргэдэг байна.

Хүгжэнги яхад аман зохёолнуудые тойроод эвенкнүүд, эвенүүд, чукчанууд гэхэ мэтэ хойто зүгэй арадуудай литературанууд бүлэг боложо суглардаг. Тэдэнэй нэгэниинь, яхадайхидал адли, һая хүгжэжэ захалһан юкагирнуудай литература болоно. Поэт ба эрдэмтэ, хэлэ, бэшэгэй, эрдэмэй кандидат, юкагир яһанай (тэдэнэр СССР дотор 800 шахуу хүн) Гавриил Куриловай зохёоһон юкагир алфавидые Яхадай АССР-эй правительство һаяхан баталаа.

Алексей МИХАЙЛОВ,
поэт, республиканска «Кыым» газетын редакторай орлогшо.
(АПН).

...УРЯАДАЙ АССР-эй ПРОМЫШЛЕННОСТИИН 1984 ОНОЙ ЮҺЭН ҺАРЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЫЕ ДҮҮРГЭЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

...публикын промышленность ...дукци худалдалгаар январь ...нтябрь һаранuудай түсэ... 100,5 процент, Буряадай ...эй Министрнүүдэй Со...эй мэдэлэй промышлен...сть 100,2 процент дүүргэбэ. ...эй металлурги, машина ...иэ ба металл болбосо..., эдеэ хоолой гэхэ мэтын ...омышленностиин һалбари... үйлэдбэриин хэмжээе ...элүүлээ.

...ропромышленна комплек... үйлэдбэриин хэрэгсэлнүү... хангадаг һалбаринууд ...дбэриин хэмжээе 20,3 ...цент дээшэлүүлбэ. Арадай ...лэмжын эд бараа үйлэд...гын горитой ургалта хан...

...эй эхинһээ хойшо экономическа туршалгын үнгэргэгдэжэ байһан «Электромашина» завод бүхы түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэв.

Республикын олохон предприятинуудта үйлэдбэриин технико-экономическа дүнгүүд ба продукциин шанар һайжараа.

Ниитэ хэмжээндэ эрхим шанартай хэмжээн 2,9 процент болоно. Нёдондо жэлэй энэ хугасаатай сасуулхада, эрхим шанартай продукци бүтээлгэ 1 процент ургаһан байна.

Министерствэнүүдтэ нэгэдэлнүүдтэ, зарим предприятинуудта продукци худалдаха, үйлэдбэриин ургалтын, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгын эршэ дэлисэнүүд тухай баримтанууд доро толилогдоно гэбэл:

	Продукци худалдалгаар юһэн һарын түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1983 оной юһэн һарынхида орходоо 1984 оной юһэн һара соо (проц.)	
		Үйлдэбэрилгын хэмжээнэй талаар	Ажалай бүтээсын талаар
...юзна мэдэлэй промышленна предприятинууд			
...ритэнергын» РЭУ	103	93	92
...ын вольфрам-молибденэй ...бинат	102	104	106
...омотив-вагон заһабарилгын ...од	100,1	99	99,1
...лектромашина» завод	103	113	114
...плоприбор» завод	99	105	103
...рятфермамаш» нэгэдэл	103	129	123
...нгын целлюлозно-картонои ...бинат	103	111	111
...йлдбэриин модо бэлэдхэлгын ...байкаллес» нэгэдэл	97	94	99,5
...ойн цементын завод	101	103	105
...ойн асбоцементын зүйл...дэй завод	99	108	108
...ржелезобетон» нэгэдэл	86	103	106
...гын түмэр хэрэгсэлнүү...й завод	100,1	102	103
...ятмебель» нэгэдэл	95	102	93
...публикын мэдэлэй промышленна предприятинууд			
...н сэмбын комбинат	100,4	87	91
...н-Үдын гадар хубсаһанай ...брика	107	139	127
...рятсопром» нэгэдэл	106	108	107
...й промышленностиин нэ...эл	102	107	107
...айкалрыбпром» нэгэдэл (...уряадай АССР-ээр)	121	103	104
...дитерска промышленно...ын нэгэдэл	75	88	89
...юзсельхозтехникэ ...рэ тоодо:	103	125	125
...рятавторемонт» нэгэдэл	103	130	128
...эй завод	100	89	92
...олэй хэрэгүүдэй, поли...афиин болон номой худал...а наймаанай талаар ...комитет	101	102	102
...оэмэнэй продуктнуудай уп...авлени	106	105	99,1
...ядай АССР-эй Министр...дэй Соведэй мэдэлэй про...шленность ...рэ тоодо:	100,2	101	102
...стагай промышленностиин ...нистерство	102	104	104
...шын промышленностиин ...нистерство	100,8	99,9	102
...н хоолой промышленно...ын министерство	102	103	106
...ятстройматериалы» нэгэдэл	88	87	90
... модоной ажахын ...нистерство	100,8	99,9	102

...ан-Үдэ, Гусиноозерск ...одай, республикын олон... районуудай, тэрэ тоодо ..., Прибайкалиин, Зага... Захааминай болон бусад ...нуудай промышленность продукци худалдалгаар гүрэнэй түсэб дүүргээ.

Бүхы республика дотор шухала зүйлэй продукцинуудые үйлэдбэрилгэ иимэ болоо гэбэл:

	1984 оной январь—сентябрь һарануудта үйлдэбэрилгэдэнэниинь	1983 оной январь—сентябрь һарануудайхида орходоо 1984 оной январь—сентябрь һарануудта (проц.).
Электрын элшэ хүсэн— миллиард киловатт-час	3,5	90
Нүүрһэн —миллион тонноор	2,5	94
Переменнэ тогой электродвигательнүүд — мянган хэһэгээр	8,5	109
Приборнууд, автомат хэрэгсэлнүүд ба тэдэнэй запас частьнууд—миллион түхэригөөр	10,2	107
Мал ажалай ба тэжээл үйлэдбэрилгын машинанууд — миллион түхэригөөр	21,8	108
Тэжээл жэжэдхэдэг ИРТ-165 түхэлэн түхеэрэлгэнүүд —мянган хэһэгээр	2,9	121
Гагнагдамал түмэр хэрэгсэлнүүд — мянган тонноор	20,3	98
Барилгын модон (колхозуудай бэлэдхэһэн модо оруулангүйгөөр)— миллион кубометрээр	2,8	97
Хюрөөдэмэл материалнууд — миллион кубометрээр	0,7	89
Хюрөөгэй хибэдэһээр хэгдэһэн плитанууд —мянган условно метрээр	35,1	90
Целлюлозо— мянган тонноор	100,4	118
Картон — мянган тонноор	88	116
Цемент—мянган тонноор	481,8	102
Барилгын хирпиисэ — миллион хэһэгээр	82,2	93
Хабсаргагдамал түмэр бетон — мянган кубометрээр	123,7	96
Асбоцементын зүйлнүүд (шифер)— миллион условно плита	196,2	107
Сонхын шэл, миллион дүрбэлжэн метрээр	10,5	88
Бэлэн болгогдоһон нооһон бүдүүд — миллион дүрбэлжэн метрээр	1,7	89
Угаагдаһан нооһон, мянган тонноор	13,6	89
Дотор нэхэмэл хубсаһан — миллион хэһэгээр	1,7	98
Гадар нэхэмэл хубсаһан—миллион хэһэгээр	3,4	141
Оёдолой зүйлнүүд —миллион түхэригэй	6,1	101
Загаһаар бүйлуулагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүд, тэрэ тоодо консервэнүүд —мянган тонноор	4,4	99,2
Мяхан — мянган тонноор	21,4	101
Малай тоһон —мянган тонноор	2,5	100,8
Сагаан эдеэн — мянган тонноор	61,3	106
Консервэнүүд — миллион баанхаар	26,3	112
Талхан, мянган тонноор	81,1	99,6
Хилээмэн ба хилээмэ-бүүлхын зүйлнүүд — мянган тонноор	53,2	105
Кондитерска зүйлнүүд — мянган тонноор	14,4	87
Холимог тэжээл—мянган тонноор	173,5	108
Соёлой-ажаһуудалай ба ажахын хэрэглэмжын эд бараан —миллион түхэригөөр	45,8	106
Хубсаһа угаадаг машинанууд —мянган хэһэгээр	163,8	108
Мебель —миллион түхэригэй	10,9	104

Дулаанай ба электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгөөр нүүрһэ малталгаар, переменнэ тогой электродвигательнүүдые, мал ажалайй ба тэжээл үйлэдбэрилгын машинануудые, картон, целлюлозо, цемент үйлэдбэрилхэ, модо зөөхэ түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ.

Гадар ба дотор нэхэмэл хубсаһа, нооһо, сагаан эдеэнэй зүйлнүүдые, талха, хилээмэ ба хилээмэ-бүүлхын зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ талаар түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээн түйлагдаһан байна.

Гэхэтэй хамта республикын промышленностиин хүдэлмэридэ үйлэдбэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ горитой нөөсэнүүд бии байгаа, бүтээгдэдэг продукциин ашаг үрые ба шанарые дээшэлүүлхэ арга хэрэгсэлнүүд хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэһэн байна.

Недондо жэлэй энэ хугасатай сасуулхада, бүтээгдэдэг продукциин хэмжээн ба ажалай бүтээсэ хороогдоо.

Хюрөөдэмэл материалнуудые, хюрөөгэй хибэдэһээр хэгдэдэг плитануудые, асбоцементын зүйлнүүдые, сонхын шэл, хабсаргагдамал түмэр бетон, мяха, малай тоһо, кондитерска зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ, загаһа бариха түсэб дүүргэгдээгүй.

Баталагдаһан договорнуудтай хэлсээнүүдтэй зохилдуулжа, зарим предприятинууд эд хэрэглэгшэдтэ продукци гүйсэд дүүрэнэр эльгээгээгүй.

Ажалай бүтээсын, продукциин өөрынь үнэ сэнгэй талаар түсэбүүдээ үйлэдбэриин зарим нэгэдэлнүүд ба предприятинууд дүүргээгүй, бии байгаа хүсэнүүдые хүсэд хэрэглээгүй, хүн зондо хэрэглэгдэдэггүй эд товар гаргаһан байгаа.

Прибор бүтээлгын нэгэдэл, Гадар нэхэмэл хубсаһанай фабрика, Нютагай промышленностиин министерство шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ даабаринуудаа дүүргээ.

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлени

ГАБШАГАЙГААР АЖАЛЛАНА

ГАВАНА. Кубын зүүн хубида Моа гэжэ городто дүтэ шадар Пунта-Горддо томо металлургическа комбинадые барижа байһан хэдэн мянган барилгашад габшагай шангаар ажаллана. Октябриин һүүл багаар тэрэнэй түрүүшын ээлжээн ашаглалгада оруулагдахаар түсэблэгдэнэ. Мүнөө жэлдэ барилгашад социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэнхэй.

Советскэ Союзай техническэ туһаламжаар баригдажа байһан тус комбинат жэлдэ 30 мянган тонно никель-кобальтын концентрат үйлэдбэрилдэг байха юм. Энэнь металлургическа промышленностьдо хэрэглэгдэдэг энэ үнэтэй сэнтэй түүхэй эд үйлэдбэрилгые хоёр дахин үргэдхэхэ арга олгохо юм.

(ТАСС).

• ТАСС • АПН •

ХИЛЫН СААНАҺАА

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Шахардуу шанга байдалые һулаpуулха, аюулгүй байдалые хангаха, уласхоорондын харилсаа холбоое хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн социалис хани харилсаата гүрэнүүдэй эб найрамдалта үүсхэлнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ ядерна дайнай аюулые зайсуулан саралгада, бүхы хүн түрэлтэнэй хуби заяанда айхабтар ехэ удха шанартай байна гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын, МНРН-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Жамбын Батмунхын Кремль соо хэлэһэн үгэнүүдые, совет-монгол хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые гадаадын оронуудай олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд шэнжэлэн тайлбарилхадаа тэмдэглэнэ.

Москвада болоһон хөөрэлдөөнүүд МНР-эй ба СССР-эй хоорондохи эбдэршэгүй бата хани барисаае, али бүхы үрэ түгэс харилсаа холбооe саашадань гүнзэгырүүлхын тула үргэн ехэ хараа түсэбүүдые нээнэ гэжэ Монголой **«Үнэн»** газетэ бэшэнэ. Кремль соо болоһон уулзалганууд социалис хани харилсаае саашадань бэхижүүлгэдэ, социалис экономическа харилсаае амжалтатайгаар хүгжөөлгэдэ үнэтэ шухаг хубитаяа оруулха байна.

«Монгол-совет хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд Монголой олониитын анхаралые урдынхидал мэтэ татажа байһаар»,—гэжэ Монголой **МОНЦАМЭ** агентство мэдээсэнэ. «Бидэ, монгол хүдэлмэришэд, эдэ хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые монгол-совет заншалта хани барисаае саашадань хүгжөөхын тула айхабтар ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг болоно гэжэ сэгнэнэбди»,—гэжэ МНР-эй Ажалай Герой **Б. Норовсурэн** мэдүүлбэ.

60 жэлэй урда тээ капиталисбэшэ, хүгжэлтын замда гараад, хэзээ нэгэтэ гээгдэнги байһан Монгол ороной хурдан түргэн хүгжэһэн экономикотой, соёлтой Ази түбиин түрүү гүрэн, арадуудай социалис бүлын бүрин эрхэтэ гэшүүн болоһон орондо Советскэ Союзай үзүүлдэг үнэн зүрхэнэй интернациональна туһаламжа ехэ ашатуһа үгэһэн байгаа гэжэ **Вьетнамай радиогой** шэнжэлэл дотор тэмдэглэгдэнэ. Хүгжэлтэ дэбжэлтын ба бэеэ даaһан байдалай замда гараһан олохон, оронуудта Монголой жэшээ илангаяа үнэтэй.

«Эбдэршэгүй бата аха дүүгэй холбоон», «Бата һанала нэгэдэлгэ», **«Харилсаануудай хурдан түргэн хүгжэлтэ»** гэһэн гаршагууд доро Болгариин газетэнүүд хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд тухай мэдээсэнэ. «Социально-экономическа хүгжэлтынгоо түсэбүүдые бэелүүлгэдэ Советскэ Союзай зүгһөө интернациональна туһаламжа, дэмжэлгэ абаха байһанаа МНР саашадаашье батаар хараалха аргатай. Энэ хадаа социализм байгуулгын замаар дабшадаг монгол арадай шанэ, шэнэ амжалтануудай эшэ үндэһэн болоно гэжэ **К. У. Черненко** мэдүүлбэ»,—гэжэ Софиин **«Работническо дело»** газетэ бэшэнэ.

Дэлхэйн олониитэ Пиночедэй хэрзэгы ябуулгануудые, Чилидэ боложо байгаа хуули буса хэрэгүүдые үзэн ядажа байһанаа мэдүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хельсинкидэ (Финлянди), Чилиин тэмсэлшэдтэ мүнгэ зөөри суглуулга.

ТАСС-ай фотохронико.

В. И. ЛЕНИНЭЙ ЗОХЁОЛНУУДАЙ ДҮҮРЭН СУГЛУУЛБАРИ

ПЕКИН. Синьхуа агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, В. И. Ленинэй зохёолнуудай дүүрэн суглуулбариин түрүүшын дүрбэн том хитад хэлэн дээрэ хэблэгдэжэ гаргагдаа. Энэ суглуулбари 60 томһоо бүридэхэ юм.

КИПР ТУШАА ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

НЬЮ-ЙОРК. Аюулгүйн Соведэй дурадхалаар ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльярэй Кипрэй грек общинын хүтэлбэрилэгшэ, ороной президент С. Киприанутай, аралай түүрэг общинын хүтэлбэрилэгшэ Р. Денкташтай хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй ээлжээтэ шата уласхоорондын эмхиин штаб байшан соо дүүрэбэ. Аралай олонхи хүн зондо таарамжатай һайнаар Кипрэй асуудалые гуримшуулан шиидхэжэ, Кипрые бэеэ даaһан байдалтай, ниитэ нэгэн гүрэн занданъ үлөөхэ гээшэ эдэ хөөрэлдөөнүүдэй гол зорилго болоно. Кипртэхи байдалые шахардуу шанга болгожо, тэрэниие Дундада далай дээрэхи сэрэгэй хэрэм болгохые хараалдаг НАТО-гай сэрэгэйхидэй хараа бодол энэ талаар ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна. Түүрэг общинын хүтэлбэрилэгшэдэй «Хойто Кипрэй Турциин Республика» гэдэгые нёдондо жэлэй ноябрь һарада соносхоһонойнь һүүлээр энэ асуудалые шиидхэлгэ илангаяа орёо түгшүүрилтэй болоһон байгаа.

БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ХУРЯАХЫН ТҮЛӨӨ

НЬЮ-ЙОРК. Буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн тусхай сессиин ба Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй шиидхэбэреэр үнгэргэгдэжэ байһан буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө ябуулгануудай недели ООН-ой штаб-байшан соо үргэлжэлһөөр. Дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө, ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлахын ба хороохын түлөө тэмсэлдэ уласхоорондын олониитые үргэнөөр элсүүлэн хабаадуулха гээшэ тэрэнэй гол зорилго болоно.

Эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ Эб найрамдал хамгаалгын совет комитедэй түрүүлэгшэ Г. А. Жуков үгэ хэлэхэдээ, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө ябуулгануудай неделидэ эб найрамдалай тала баримталдаг совет хүнүүд эдэбхитэйгээр хабаадана гэжэ тэмдэглэбэ. Бүхы орон доторнай дайн дажарта эсэргүү ябуулганууд, жагсаалнууд үнгэргэгдэнэ. Тэдээндэ хабаадагшад США-гай дай жүрөөдэһэн эзэрхэг түримхэй ябуулгые эрид буруушаана, замбуулинай дайдада зэбсэг хэрэгсэлнүүдые гаргалгые Европодо американ ракетэнүүдые тараан тодхолгые болиулха, ядерна буу зэбсэгүүдээ тэрэ хэмдэнь үлөөхэ, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые туршалгые бүрин хүсэдөөр болиулха эрилтэ табина.

ИЛАЛТЫН 40 жэлэй ОЙДО

ХОЁР СЭРЭГШЭД

hайн хүнүүд тухай дурсалганууд hаруул гуниг түрүүлдэг. Эгээл имэ хүнүүдhээ эдир үетэмнай үльгэр жэшээ абажа, ажабайдалнай үеhөө үедэ үргэлжэлдэг гээшэ.

Манай хөөрөөн — хэблэлэй ветеран, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаhан Даши-Нима Дамбаевич Дамбаев, дүлэтэ тэдэ жэлнүүдтэ Улаан Армиин зэргэдэ алба хэhэн Дугбейма Балдановна Балданова хоёр тухай. Олонниитын hанал бодол бүрилдүүлгэдэ, хүн зониие коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгэдэ хэблэлэй үүргэ сэгнэшэгүй ехэ. Буряад-Монголой гүрэнэй хэблэлдэ, «Правда Бурятии» газетын редакцида уран зурааша-графигаар хорёод жэлдэ худэлhэн СССР-эй Журналистнуудай холбоонной гэшүүн Д-Н. Д. Дамбаев энээниие бодотоор сэгнэhэн, ойлгоhон, газетэез уншагшадай анхарал татамаар, шэмэглэлэй талаар дээдын зэргэдэ хүргэхын тула хүсэ шадалаа, бэлигээ гамнаагүй бэлэй. Карандаш, биирэ сүг барижа ажаллаhан нүхэдынь, гэр бүлынхидэйнь дурсалгануудые дурдая.

Мүнөө «Правда Бурятии» газетын редакцида уран зурааашаар хүдэлдэг Д. Д. Гармаевай дурсалгаhаа: «Иимэ нэгэ ушар hананаб. Ажалда ороhоор hарашье болоогүй байгааб. Дүршэлгүйдэдэгшье hаа, өөрын нэгэ ульhатай hэн бэзэб. Энээниием Даши-Нима Дамбаевич абаhаар обёорhон, дэмжэhэн юм. Тиихэдэ бэез даангяар хүдэлхэ тухай бодоhонойшье үлүү hэн бэзэ. Теэд Даши-Нима Дамбаевич намайе нэгэтэ дуудажа хэлэбэ: «Амаралтада гарахам. Хүдэлмэринүүдыеш хараад, болбосорхоор хүн байна гэжэ шамайгаа ойлгооб. Тиигээд мүнөө минии түлөө үлэхэ болоhондоо бү ай, бү гайха. Зарим хүнүүд хэдэн жэлнүүдтэ арай шамай hурадаг. Харин ши хүнгэн гартай, азатай байнаш. Бари энэ биирэ. Энээхэниие зураадхил даа. Шамайе үлөөхэ гэхэдэм, заоиман hөөргэдэхээз hанана. Теэд би өөрынхеэрээл «шамда найданам гээб» гэбэ. Ехэл баярлаагша hэм. Ехэ этигэлдэ хүртөө ха юмбиб. Түрэлхиин түни түбшэн, нэгэ жэгдэ зантай бэлэй. Харюусалгатай, журам hайтай. Үлүү булюу үгэ хүүршьегүй hаа, нэгэ хэлэхэдээ, ухаанда хүрэхөөр хэлээдхихэ. Үзэгүүдые элдэб нугалбаряар зурахадаа тордиhогүй, тусхай hургуули гараашьегүй hаа, бодомжотойгоор, удхаар зохилдонгёор хүдэлмэрез бүтээдэгыень hайхашаадаг hэм. Буряадай номой хэблэлээр гараhан олон номуудые шэмэглэн зураhан байха. Тэдэ номуудыень мүнөөшье хаража, сэдьхэлээ ханагшаб. Газетын 50 жэлэй ойдо Даши-Нима Дамбаевич «РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртөө hэн. Редакциин ниитын ажабайдалда эгээл эдэбхитэйшүүлэй нэгэн бэлэй».

Буряадай хүдөө ажахын техникумэй хүгжэмэй хүтэлбэрилэгшэ—Даша-Нима Дамбаевичай Владимир хүбүүнэй хөөрөөнhөө: «Манда ехэл энэрхы hэн. Гэр бүлэ тухайгаа саг үргэлжэ hанаагаа зобожо байдаг бэлэй. Гэртээ заримдаа hүниин 2-3 саг болотор хүдэлдэгыень, редакциhаа али оло дахин орой ерэдэгыень hананаб. Тэрэ үедэ республикадамнай графигууд-уран зураашад үсөөн байгаа. Эсэгымнай сүлөө саг манда одоол сэнтэй hэн. Дүрбэн утаhатай мандолина дээрэ наададаг бэлэй. Гоёор дууладаг hэн. «Алтарганые» одоол арадайуяар аянгатуулха. Энэ шуналынь, манда дамжаа hэн бэзэ, хүгжэмдэ дуратайнууд болообди. Светланамнай соёл гэгээрэлэй училищиин хореограф-багша мэргэжэлтэй. Эгээл одхомнай Даша-Нима сэрэгэй лётчик мүн. Тэрэнэйшье зам ойлгосотой гэжэ hананаб. Сэрэгшэд тухай, тэдэнэй зориг тухай абамнайшье, эжымнайшье мандаа хөөрэдэг hэн».

Дайшалхы бүлэ... Иимэ үзэгдэл тиимэшье олон ушардаг бэшэ. Гвардиин младша лейтенант Даши-Нима Дамбаев Баруун фронтдо дайшалхы замаа гаталhан юм. 1942 оной август hарада Кемеровой горвоенкомадай дуудалгаар албанда татагдажа, морин сэрэгэй запасай 3-дахи бригадада алба хэhэн, удаань «Морин сэрэгэй 1-дэхи армиин», нэрэмжэтэ Улаан Тугта морин сэрэгэй училищи дүүргээ hэн. Танкнуудые хюдадаг расчёдой морин сэрэгэй взводой командир болоод, резервдэ нэгэ хэды соо байhан юм.

Удаань 1945 оной эхинhээ дайнай дүүрэтэр 2-дохи Белорусска фронтын гвардейскэ морин сэрэгэй 17-дохи полкдо взводой командирай тушаалда дайлалдаа hэн. Хабар байгаа. Германиин газар дайдада ороод, Зүүн Померани шадар шархатаhан юм. «Шэн зоригой түлөө» «Кенигсбергые абаhанай түлөө», «Германиие илаhанай түлөө» медальнууд залуухан командирай эрэлхэг зоригойнь гэршэ болоо hэн.

Удаань дайнай hүүлэй ажабайдал, Буряадай уншагшадтай газетээр харилсаан, ажал... Өөрынь 50 наhанай ойтой, «Правда Бурятии» газетын 10 мянгадахи номерой гараhан ушарнуудтай дашарамдуулан, Д-Н. Д. Дамбаев Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар хоёр дахин шагнагдаhан юм. Теэд олониитэдэ хүндэтэй хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэ Д-Н. Д. Дамбаев гэнтын үбшэнhөө наhа бараа бэлэй.

— Аша гушанартаа үбгэн аба тухайнь хөөрэдэг хүм. Нэгэ hөөргэ үгэ бэе бэедээ хэлэлсэжэ үзөөгүй бэлэйбди. Хоёр сэрэгшэд үгэез ойлголсохол гүбди даа, гээд энеэдэг hэн,— гэжэ наhанайнь хани Д. Б. Балданова хөөрэнэ.

Д. Б. Балдановагай — сэрэгшэнэй намтарай энэ хуудаhые дурдахын тула 1941 оной «Бурят-Монголой үнэн» газетын номернуудай нэгые hэхэе:

«Радист, телефонист болон телеграфистын мэргэжэлнүүдые шудалhан залуу патриот эхэнэрнүүдэй шэнэ отряд Улаан Армиин зэргэдэ жагсаба. Басагад үйлэбэриhөө hамшангүй, сэрэгэй хэлхээ холбооной хэрэг харюусалга ехэтэйгээр шудалаа».

ВЛКСМ-эй Агын окружкомой комитедhээ түлөөлэгдэhэн Дугбейма Балданова сэрэгэй албанда татагдаhан эдэбхитэй комсомолшуудай нэгэн hэн. 1939 онhоо 1941 он болотор тэрэ округой эд хэрэглэгшэдэй холбооной комсомолой организациин секретарь байhан. Теэд уданшьегүй Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүдэй дэргэдэ алба хэхэб гэжэ хаанаhаа тэрэ тухайлха бэлэй. Жэлhээ үлүү сагай туршада эгээл энэ зорилгоор тусхай hуралсал гараа юм.

Нютагаймнай комсомол басаган эндээ 1944 оной дүүрэтэр үнэн сэхээр, эрэлхэг зурхэтэйгөөр алба хэhэн намтартай.

— 18-тай байгааб. Отделениин командир, сержант нэрэ зэргэтэй болоо hэм. Жагсаалайшье алба гарадаг hэмди: мэргэлэн буудалга, противогаз хэрэглэжэ hуралга гэхэ мэтэ. Гурбан жэлдэ алба хээд, бэеынгээ байдалаар табигдаhан хүм,— гэнэ Дугбейма Балдановна.

Д. Б. Балданова Буряадай багшанарай институтда канцеляриин начальнигаар олон удаан жэлнүүдтэ хүдэлөө юм. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда илаhаар 30 жэлэй ойдо» медаль, «Юhэдэхи табан жэлэй ударник» гэhэн тэмдэг ажалай ветеhан хадагалжа байдаг.

— hайн хани нүхэр —наhанай жаргал гэлсэдэг. Нүхэр тухаймни, — Д-Н. Дамбаевич тухай дурсалгын үринэртэм үлэhэндэнь, аша гушанартам дамжан хүрэhэндэнь баяртайб, —гэжэ сэрэгшэн эхэнэр хэлээ бэлэй.

Г. ДАШЕЕВА.

ФАШИСТНУУДАЙ ЭШЭЭН ТЭЭШ[Э]

40 жэлэй саада тээ (1944 оной октябриин хорёодоор) Белорусска 3-дахи фронтын сэрэгүүд дайшалхы добтолгонуудые хэhээр Зүүн Пруссиин хилые дабан гараhан Советскэ Союзай хоёр дахин Герой, армиин генерал А. П. Белобородов тэрэ үесын үйлэ хэрэгүүд тухай ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэжэ үгэhэн байна.

1944 оной үшөө июль hарада асари ехэ добтолго хараhан «Багратион» гэжэ операциин амжалта түгэсөөр дүүрэхэ тээшээ болежо байхала совет сэрэгүүд гитлеровскэ рейхэй хилэдэ дүтэлжэ ябаhан гээшэ. Частьнууд болон подразделениинүүдтэ сэрэгшэдэй гайхалтай омог дорюунаар хүхидэг болоhые hананаб. Фашис арьяатанай эшээндэ хүрэхэ гэhэн совет солдадуудай хүсэл эрмэлзэл бодото дээрээ бэелүүлэгдэхэ болоод байгаа ха юм.

50-дахи армиин 144-дэхи артбригадын капитан М. Калитинай командалдаг юhэдэхи батарей июлиин 31-нэй эгсэ 18.00 часта Зүүн Пруссиин Гиигэн ба Прадниссен гэжэ хоёр hуурниуудые (фашистнуудай сугларhан) хоёр залпаар буудажархёо бэлэй.

Тэрэшэлэн 142-дохи артбригадын артиллеристнүүд фашистнуудые өөhэдынь газар дээрэ буудахыень зүбшөөхөөр командованидаа хандалаа. Армиин сэрэгэй совет зүбшөөлөө үгөө hэн. Манай артиллеристнүүдэй үхэр буунуудаа тодхоод байhан Литвагай Вилковишкис гэжэ хотоhоо Германиин эгээл дүтын hуурин тосхон хүрэтэр хориhоо дээшэ километр байhан. Энэ зайн нэгэ бага ехэ байhан ушарhаа дайсанай хилэдэ бури дүтэлүүлхэ гэhэн шиидхэбэри абтаба.

Нэгэдэхи батарейн 3922 номертой гаубицада түрүүлэн буудаха зол тудалай. Урид бэлдэгдэhэн нуугада тэрэ буу тракторааp шэрүүлэн абаашагдаба. Часай стрелкэнүүд 22-то туласа хүрэжэ ерэбэ. Расчёдой командир—коммунист, сержант Я. Никифоров буудалгада бэлэн болоhон тухайгаа элидхэбэ. Бригадын командир полковник Ершов сэдьхэлээ хүдэлгэн:

— Нүхэдүүд! Билэнэр мүнөө фашис Германиие өөрынь газар дээрэ буудажа эхилхэмнай, — гээд хэлээ hэн.

hүүлээрь гаубицын хажууда ошожо, оньhыень таталаг өөhорhоо бaряад:

— Эхэ оронойнгоо түлөө!
— гээд хашхаржархёо.

Ехэ буугай абяан наяршаба—хүндэ гэгшын томо снаряд дайсанай сэрэгүүдэй олоороо сугларhан Ширвиндт гэжэ город тээшэ зурышоо. Арбан минутын туршада дайсад тээшэ гушан снаряд буудагдаба. Артиллеристнүүд буудалгаяа дүүргэмсээрээ бушуу түргэн ондоо нуугада орожо урдибэ. Гитлеровецүүд харюугай буудалга галзуурhандал хэжэ ороо ха юм.

Хойто үдэрынь хэблэгдэhэн армейскэ газетэдэ фашистнуудые өөhэдынь газар дээрэ буудалга тухай бэшэглээ hэн. Тэрэ гаубицын халхабша дээрэ «Германиие түрүүлэн буудаhан буу» гэжэ бэшэгдэhэн юм.

Августын 17-до үшөө нэгэ баяр баясхаланта мэдээсэл намда дуулдаба —совет сэрэгүүд Зүүн Пруссиин хилые дабан гараа. Стрелково 262-дохи полкын ахалагша лейтенант А. Г. Дудкинай командалhан 2-дохи ротын сэрэгшэд хилэ дабалгала түрүүлhэн байгаа. Тэлэнэр тулалдаанай үетэ 1941 ондо Совет гүрэнэй хилын харуулай 56-дахи заставын позициие эзэлжэ шадаа. Тэрэл үдэрэй хоёрдохи хахадтэ энэл полкын капитан Г. П. Губкинай командалдаг хоёрдохи батальон хүрэжэ ерэhэн.

Баяр баясхаланта энэ мэдээсэл бүхы фронтнуудта сахилгаан түргэнөөр тараа hэн. Энээн тухай бүхы орон доторнай, бүхы дэлхэйдэ мэдээсэгдэhэн юм. Энэ хадаа үнэхөөрөө түүхэтэ удха шанартай үйлэ хэрэг байhан: 1941 оной июнь hарада манай Эхэ орондо дайсанай зэрлиг мүүхайгаар добтолон ороhон газар — Зүүн Пруссиин хилэдэ совет сэрэгүүд хүрэжэ ерэhэн байгаа бшуу.

Совет сэрэгүүдэй түйлагдаhан энэ тон шухала амжалта гэмдэгдэхэ гарахын аргагүй үшөө онсо ушар тохёолдоhон... баhаа дээшэ жэлэй саада манай оронoй газар дайдые добтолон ороhон фашистнуудай түрилгые түрүүлэн... дээрээ задажа абаhан Стреково 184-дэхи дивизи түрүүлэн, дайсанай хилын саана намнажа гараhан байха юм. Энэ ... рольнууд hэлгэгдэжэ, манай сэрэгшэд дайсанай газар дээрэ хүлөө табиха аргатай болоhон. Манай оронoй ... хүн түрэлтэнэй урда ... доогүй муухайгаар хэлэгдэхэ гэмтэ хэрэгүүдэй түлөө фашистнуудhаа үhөөгөө абха байhамнай сэрэгшэ бүхэнэй сэдьхэлдэ онсо шухалаар дэрэгдэжэ байгаа hэн. Совет сэрэгүүд шууд түргэн толгоороо Ширвиндт гэжэ городые эзэмдэн абаба. Хойто үглөөгүүрынь Зүүн Пруссиин газар дээрэ түрүүшын городые абалгада зорюулагдаhан митинг тэрэ городой талмай дээрэ үнгэргэгдэбэ. Митинг дээрэ үгэ хэлэгшэд бүхы сэрэгшэ hүрэгшэдэйнгөө хүсэл эрмэлзэлые бүхы совет арадайнгаа зааварииие элирхэйлэн, хортой дайсаниие өөрынь ... соо алахабди гэжэ тангаригаа үгөө hэн.

Гитлеровецүүдэй өөhэдынгөө газар дээрэ хэды hайн гаар, үсэл нэтэрүүгээр тулалдажа ороошье hаа, үнгэрhэн дахи тулалдаануудта олон сэрэгшэд болон офицернүүд ямаршье хаалта болон бэхижүүлэлтэнүүдтэнь торон тогтоогүй, бүгэдөөрэн шэн зоригтой баатаршалгануудые харуулжа дабшажа эхилээ бэлэй.

Ингэжэ добтолгын түрүүшын арбан үдэр соо фронтымнай сэрэгшэд дайсанай хилэ дээрэ түхеэрhэн бэхижүүлэлтэнүүдые сүмэ сохёод, Зүүн Пруссиин газар дээрэ зуун километр үргэн ... 15—20 километр гүнзэгыгээр орожо, урдаа табигдаhан дайшалхы зорилгоёо амжалтатайгаар дүүргээ бэлэй.

(ТАСС).

Монгол hайхан орондо

НҮХЭДЭЙНГӨӨ ДҮРШЭЛӨӨР

Совет түрүү дүй дүршэлые шэнжэлгэ ба нэбтэрүүлгын арбан хоног Монгол орондо үнгэргэгдэбэ.

Оронoй предприятинууд болон ажахынуудта ажалые бригадна гуримаар эмхидхэлгэ ба урмашуулга үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Бригадна гуримые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ, ажалай бүтээсэ дээшэлнэ, продукциин шанар hайжарна, ажалай түлөөhэн дээшэлнэ, ажалай эсэсэй үрэ дүнгэй түлөө хүдэлмэришэн бүхэн оролдодог болоно. Жэшээлхэдэ, ниислэлэй трикотажна 2-дохи фабрикада бригадна гүримаар 14 бригада хүдэлжэ эхилэнхэй. Энэ хадаа фабрикын бүхы хүдэлмэришэдэй хахадынь цахуу болоно. Совет түрүү дүй дүршэлые нэбтэрүүлhэнэй ашаар хүн бүхэнэй ажалай дүн hайнаар хинагдана, бригадын гэшүүн бүхэнэй эдэбхи үүсхэл дээшэлнэ.

Совет дүй дүршэлые шэнжэлхэ ба олондо ойлгуулха зорилготойгоор үнгэргэгдэhэн үдэрнүүдтэ Советскэ Союзай бүлэг мэргэжэлтэд ба хүдэлмэришэд хабаадаhан байна. Совет айлшад Улаан-Баатарай промышленна предприятинуудта хүрэжэ, тэдэнэй дүршэлые монгол нүхэдэйнгөө бодото хэрэг дээрээ бэелүүлжэ байhантай танилсаха зуураа, бригадна гуримые нэбтэрүүлгын элдэб арга нүхэсэлнүүд тухай хөөрэжэ үгэhэн байха юм.

ТАРЯАШАДАЙ АМЖАЛТА

Оронoй зүүн зүгтэ оршодог Г. К. Жуковай нэрэмжэтэ Халхын-Голой ажахын таряашад ба механизаторнууд ажалай горитой амжалта түйлаба. Тэдэнэр орон доторoo эгээл түрүүлэн, гүрэндэ таряа хураaха түсэбөө дүүргэбэ.

Совет болон монгол сэрэгшэдэй 45 жэлэй саада тээ япон милитаристнуудhаа сүлөөлhэн Халхын голой газар алтан нэмар бүхэндэ баян ургаса үгэдэг юм.

Ажахы энэ жэлдэ 11 мянган гектар газарта таряа тариhан байна. Ажахын бүхы звенонууд hайнаар, эмхитэйгээр хүдэлжэ гараа.

Ажалай тоосооной гуримаар хүдэлжэ гараhан Д. Вашкын хүтэлбэрилдэг залуушуулай бригада энэ жэлдэ гектарай 20 центнер үлүүтэй үргаса хураагаа.

АМАРАЛТЫН ШЭНЭ БААЗА

Үбэр Хангайн аймагта аяншалагшадые угтан абаха шэнэ бааза нээгдэбэ. Тэрэниие Монголой профсоюзууд барюулаа. Оронoй зүг бүхэнhөө сугларhан аяншалагшадые бааза угтан абаха аргатай юм.

Монголой профсоюзуудай Түб совет Халхын гол дээрэ илалтын түйлагдаhаар 45 жэлэй ойдо зорюулан Улаан-Баатар—Халхын гол гэжэ автомобильна аяншалгын зам нээhэн байна. Монгол арадай революционно болон дайшалхы алдар солын газарнуудтай танилсахаяа Улаан-Баатарай барилгашад эгээл түрүүлэн энэ замаар дабшаа.

«ОКТЯБРИИН ОШОН»

Ленинградта hуража байhан Монгол оронoй студентнэр өөhэдынгөө үүсхэлээр 1983 ондо «Октябриин ошон» гэжэ нэрэтэй ансамбль эмхидхэhэн юм. Энэ зундаа тэдэнэр МРСМ-гэй даабаряар Урда губяар гастрольдо ябажа, аймагай олон тоото ажалшадые хангаhан байна.

Оюутад ганса концерт наада харуулаад ябаа бэшэ, залуушуулай габшагай барилга дээрэ мүн хүдэлөө, спортоор уулзалгануудые үнгэргөө, нютагай залуушуултай амаралтын үдэшэнүүдые үнгэргөө. Тиигэхэ зуураа hуража байhан хото — хубисхалай үлгын Ленинград тухай hонирхолтой хөөрөө дэлгэдэг байгаа.

ҮНЭТЭ ПРОДУКЦИ

Улаан-Баатарhаа холо бэшэ оршодог, «Богдо уула» гэжэ оро үсхэбэрилдэг тусгаарлагдаhан ажахыда бугын шуhан эбэр бэлэдхэлгын хаhа дүүрэбэ. Байгша ондо эндэхи тушаан абадаг пунктда 1200 килограмм энэ үнэтэ продукци абтаа.

«Богдо уулын» эмхидхэгдэhээ hаял хори гаран жэл болобошье, буганууддайнь тоо мянга хүрөөд байна. Тэдэнэй толгой бүриhөө абадаг 1,5 килограмм үнэтэ түүхэй эд оронoй фармацевтическэ промышленностьда тушаагдадаг юм.

Бугын шуhан эбэр Монголhоо Советскэ Союзда, социалис бусад оронуудта, мүн баhа капиталис гүрэнүүдтэ эльгээгдэдэг байна.

Спорт

УДАА ДАРААЛАН ТЭНСЭБЭ

Анатолий Карпов Гарри Каспаров хоёрой хоорондо шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй 18-дахи парти наадагдаба. Уласхоорондын гроссмейстер Марк Тайманов энэ партиие тайлбарилна:

— Урда тээхи хэдэн партидал адли, энэ уулзалгада шэнэ-индиин хамгаалалта наадагдаа. Яатараа нэгэ хамгаалалта наадаа юм гэжэ зариман hанажашье болохо. Зүгөөр удаан саг соо үргэлжэлхэ мүрысөөндэ тэдэ хүсэез гамнана, тиимэhээ нэгэ парти наадана гэжэ hананаб.

Хюлгэ дээрэ hонирхолтой, шанга тэмсэл болобо. Наадаанай тэн үедэ андалдаан боложо, хюлгэ дээрэхи байдал орёо бэшэ болоhон байха юм. Эндэ Г. Каспаров сагаанаар наадахадаа, зарим тэды эдэбхи абаба. Гэбэшье дэлхэйн чемпион hайн ябадал хэжэ, нүгөөдынгөө добтолгые зогсоогоо.

22-дохи ябадалдаа Г. Каспаров дүшэ гаран минута соо бодожо, морёороо ноёндонь добтолходонь, энэ уулзалга юhэдэхез тэнсэлгээр дүүрэхэнь ха гэжэ экспертнүүд багсаамжалhан байгаа. Үнэхөөрөөшье, тэдэнэр зүб байба.

Энэ үдэшэ манай мэдээжэ балерина, Социалис Ажалай Герой, СССР-эй арадай артистка Галина Уланова дэлхэйн хоёр бэрхэ шатаршадай наадые hонирхон хараhан байха юм. Тэрэ гансал искусствада бэшэ, харин «сэсэшүүлэй эртэ урдын наадандa» дуратай юм.

КОММУНАРНУУДАЙ ДУРАСХААЛДА

Зургаан коммунарай дурасхаалда зорюулагдажа, эдиршүүлэй дунда боксоор Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй хото городуудай мүрысөөн Хэжэнгэ тосхондо үнгэргэгдэбэ.

Улаан-Үдын, Шэтын, Красно-каменскын, Бооржын суглуулагдамал командануудай 185 эдир боксер энэ мүрысөөндэ хабаадаhан байха юм.

Гурбан үдэрэй шанга тэмсэлэй дүнгүүдые согсолходо, бага наhатанай бүлэгтэ Б. Цыбиков (Яруунa), Э. Хисматулин, С. Тулохонов (хоюулаа Загарайhаа), А. Ойдопов (Яруунa), З. Дугаров (Хэжэнгэ), Б. Шагдуров, В. Тыкшеев (хоюулаа Түнхэнhөө), Ц. Батуев (Яруунa), Б. Гусенцов (Шэтэ), Ю. Ангархаев (Улаан-Үдэ), А. Габышев (Хэжэнгэ), А. Шарыгин (Улаан-Үдэ), Б. Эжинов, Б. Гармаев (хоюулаа Хэжэнгэhээ), А. Манжигеев (Улаан-Үдэ) гэгшэд илажа гараhан байгаа.

Б. Цыренов (Хэжэнгэ), А. Цыренов (Улаан-Үдэ), П. Хамаганов (Яруунa), В. Мадаганов (Бэшүүр), В. Водопьянов (Улаан-Үдэ). Ю. Борисов, В. Борисов (хоюулаа Хориhоо), С. Денисов (Улаан-Үдэ), Г. Нохоев (Яруунa), С. Ильин, А. Инкижинов. В. Хоров (гурбуулаа Улаан-Үдэhөө) гэгшэд аха наhатанай бүлэгтэ илаба.

Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй училищиин hурагша В. Водопьянов мүрысөөнэй эрхим боксер гэгдэжэ, тусхай шанда хүртэhэн байна.

Б. ЖИГМИТОВ,
республиканска категориин судья, СССР-эй спортын мастер.

ХИБЭС ДЭЭРЭ—ЭДИРШҮҮЛ

Эдиршүүлэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Улаан-Үдэ хотын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн «Динамо» бүлгэмэй спортзал соо үнгэргэгдэбэ.

Энэ хадаа hурагшадай зунай амаралтын hүүлээр эдир спортсменүүдтэ түрүүшын мүрысөөн болоhон байгаа. Үхибүүд урган ехэ болоо, барилдаанай хибэс дээрэ гаража, хаба шадалаа туршаха абьяаста ээлэгдэжэ ябаhан байха юм.

Эдир барилдаашад мэргэжэл шадабаряа, арга дүрэез дээшэлүүлээ.

Эдир динамовец Э. Цыдыповэй хүүгэдэй спортын 7-дохи hургуулиин hурагша Д. Васильченкотэй уулзалга сугларагшадые hонирхуулба. Түрүүшын шатада Э. Цыдыпов эдэбхитэйгээр добтолhон байгаа. Забhарлалгын болоходо, 7:3 гэhэн тоо табло дээрэ аржыжа байба. Хоёрдохи хахадта Васильченко эдэбхитэйгээр добтолжо, табадахи минутада нюргалдуулан унагаагаад, илалта түйлаhан байха юм.

В. Левента, А. Носков (хоюулаа «Урожайhаа»), В. Кирпичев («Спартак»), П. Ангаров («Трудовые резервы»), С. Эрдынеев («Урожай»), В. Шагдуев, Б. Хоборков, В. Мункуев, И. Котенев (бултадаа 7-дохи ДЮСШ-hаа), Ч. Норбоев («Урожай»), О. Анисимов («Спартак»), Р. Валеев, А. Болотов (7-дохи ДЮСШ) гэгшэд илажа, Улаан-Үдэ хотын чемпионууд болобо.

В. СЫДЕЕВ,
тренер.

Мотокросс-эрэлхэг зоригтойшуулай спорт. А. Чепакинай фото.

ТОБШОХОНООР

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. Хүнгэн атлетикын тренернүүдэй бүхэсоюзна семинар Москва шадархи Подольск хотын олимпийскэ баазада боложо байна. «Хани барисаан-84» гэжэ уласхоорондын мүрысөөндэ манай оронoй суглуулагдамал командын хабаадалгын дүнгүүдые согсолхо, ерэхэ жэлдэ үнгэргэгдэхэ мүрысөөнүүдтэ hорилго бэлэдхэл хэхэ түсэбүүдые зүбшэн хэлсэхэ байна. «Трудовые резервы» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй ахалагша тренер, РСФСР-эй габьяата тренер В. Д. Домнин семинарай хүдэлмэридэ хабаадана.

БАРИЛДААН. «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй үүсхэлээр ноябрь hарын тэн багта Ленинград хотодо уласхоорондын мүрысөөн үнгэргэгдэхэ юм. Залуушуулай энэ мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор манай республикын «Динамо» бүлгэмэй барилдаашад — уласхоорондын классай спортын мастер Н. Иванов, спортын мастер Д. Халтанов, спортын мастерта кандидат А. Еардаханов гэгшэд hорилго бэлэдхэл хэнэ.

ДААМ. «Спартак» бүлгэмэй Россин соведэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн... ла хотодо болоожо, 14 ... шад хабаадаба. Городой байрын управлениин ... мастерта кандидат Ни... Смирнов амжалта түй... 2—3-дахи hуури хубаалда...

БОКС. Спортын мэр... дээшэлүүлхэ hургуулинууд командануудай дунда РС... эй түрүү hуури эзэлхын ... мүрысөөн Хабаровск ... үргэлжэлhөөр. Манай ре... ликаhаа спортын мастер... Ю. Мангатаев, В. Галд... В. Батуев, спортын мас... кандидадууд А. Гыргенов, ... Пантелеев гэгшэд хаб... налай мүрысөөндэ гараба...

Б-М. ЖИГЖИ[ТОВ].

МАЙЯ ЧИБУРДАНИДЗЕ—ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОНКА

ВОЛГОГРАД. (ТАСС). Эхэнэрнүүдэй дунда шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Волго мүрэнэй эрье дээрэхи хотодо баярай оршон байдалда хаагдаба. СССР-эй спортын габьяата мастер, уласхоорондын гроссмейстер Майя Чибурданидзе дахинаа, гурбадахяа дэлхэйн чемпионка болобо. hара хахадай турша соо үргэлжэлhэн хүндэ хүшэр мүрысөөндэ Ирина Левитинаe 8,5:5,5 тоотойгоор шүүжэ, илалта түйлаhан байгаа.

ФИДЕ-гэй президент Флоренсио Кампоманес чемпионкодо лаврова венок нэмэрүүлхэдээ, шатар наадые хүгжөөлгэдэ тэрэ, мүн СССР-эй Шатарай федераци ехэ хубитаяа оруулhан байна гэжэ тэмдэглээ. СССР-тэ шатар хадаа эгээл хүндэтэй, алдартай спортын зүйл болоно гэжэ тэрэ хэлэбэ. Тиимэhээ совет шатаршад уласхоорондын оршом соо дээгүүр hуури эзэлнэ бшуу. Советскэ Союзда олохон эмхинүүд — спортивна, профсоюзай, комсомолой эмхинүүд — областнойhоо эхилээд бүхэсоюзна хүрэтэр — энэ наадые хүгжөөдэг байна гэжэ ФИДЕ-гэй президент мэдүүлбэ. Совет шатарай, hургуулиин амжалта энээнhээ үндэhэтэй.

СССР-эй Спорткомитедэй шатарай управлениин начальник Н. В. Крогиус журналистнуудтай хөөрэлдэхэдөө, ноябрь hарада Солоники (Греци) хотодо үнгэргэгдэхэ шатарай олимпиадада хабаадаха совет эхэнэрнүүдэй командын гэшүүдые нэрлэбэ. Майя Чибурданидзе командые толгойлхо юм, ... на Левитина, Лидия Се... ва, Нона Гаприндашвили ... мандын гол бүридэлдэ ... но. Нана Иоселиани, Нана А... сандрия, Елена Ахмылов... гэгшэд запасной хабаадагша болоно.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Ажалша хүнэй аша туhада» — түрүү бэшэг. «Эмхитэйгээр, түсэбэй ёhoop» — Н. Дегтяревой репортаж. «Октябрьда—эрхим угтамжа» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. ТАСС-ай тобшо hонин.

Хоёрдохи хуудаhанда. Барилгада — найдамтай бааза. «Ажал хэрэгынь урагшагүйдэнэ» — Н. Козулинай статья. Табан жэлэй түрүүшүүл. «Тэндэ үндэр дабаанай саана» — Р. Гаязовай статья. Мал ажал — онсо шухала hалбари. «Нэгэ зорилготой байхада, дүнгүүдшье дээгүүр» — С. Убеевэй статья. «Правда Бурятии» газетэдэ бэшэhэнэй hүүлээр.

Гурбадахи хуудаhанда. Архитектурын үдэрнүүд Буряадай АССР-тэ. «Зохёон байгуулхы ажалай түсэбүүд» —Р. Макальскаягай хэhэн хөөрэлдөөн Социалис оронуудта. Хилын саанаhаа абтаhан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Сууртатай байхада үлүү гэжэ hананад» — В. Базаровай статья. «Элүүр энхын түлөө урилдаан» — Б. Борисовай статья. «Гурим хазагайруулагшад үшөөл бии» — А. Цыреновэй статья. Соносхол, мэдээсэл.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 9.55—«Үхибүүдтэ ангуудай гүлгэд тухай». 10.25—«Двадцать дней без войны»— уран hайханай фильм. 12.00— «Аяншалагшадай клуб». 13.00— Шэнэ hонин. (13.05 хүрэтэр). 15.15— Шэнэ hонин. 15.35— Баримтата фильмүүд. 16.45— «Арадай аялга дуунууд». 17.00—«Эрдэм ухаан—хүсэн». 17.45— «Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ». 18.15—«...16 хүрэтэр ба тэрээнhээ дээшэ наhанай». 19.00—«Хүн ба хуули».

Улаан-Үдэ. 19.30— «Байгал» —нютагуудай hонин.

Москва. 19.40— «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00—«Байгал» —нютагуудай hонин. 20.20— Республикын харгынуудай байдал тухай.

Москва. 21.00 —Останкина-дахи концертын студида. 22.00 —«Время». 22.35— Поэзиин үдэшын үргэлжэлэл. 23.25 — Баримтата фильм. 23.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24.00—«Шатараар дэлхэйн чемпионат».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Баримтата фильм. 9.35, 10.35,— География. 7-дохи класс. 10.55, 14.10 —Немец хэлэн. 11.05— ПТУ-гай hурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.40— Түүхэ. 9-дэхи класс. 12.45— «Манай саад». 13.10— Юрэнхы биологи. 9-дэхи класс. 13.40—Физикэ. 6-дахи класс. 14.40— Нэгэдэхи Интернационал тухай. 15.20 — «Шэнээр хүгжэhэн үе сагай искусство». 15.50— Совет уран зохёолшодой онтохонууд. 16.35 —Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 18.00 — «Хүгжэм —шинии хани». 18.30— Соносхолнууд. 18.40—Арадай хиналтын экран. 19.10— «Таанадта, агитаторнууд болон политинформаторнууд».

Москва. 19.30— Баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.45 — «А... сайн, «Хани барисаан»— ... очерк.

Москва. 20.00 —Му... фильм. 20.10— Казахай СС... эй арадай артист А. Дни... вэй концерт. 21.00—«Амга... нойрсогты, багашуул». 21.... «Николай Бауман». «Мэр... жэлынь — революционер... 21.30— Л. В. Бетховен. 1-д... номерой до-мажор симфони... 22.00—«Время». 22.35 — «... королевская рать»—3 сери... уран hайханай фильм, 3-д... сери.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» октябриин 27-до үнгэргэгдэhэн 43-дахи тираж.

«49-hөө 6-ень тааха». 9 — велоспорт-шоссе, 14 — академическэ hэлюурдэлгэ, 20— далбагата спорт, 26 — табан зүйлэй мүрысөөн, 39—альпинизм, 40—бадминтон.

«36-hаа 5-ень тааха». 6 —дзюдогоор барилдаан, 9—велоспорт-шоссе, 11—волейбол, 15— байдарка ба каноэгээр hэлюурдэлгэ, 31 —фехтовани.

(ТАСС).

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

УЛАН УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-52-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-01598. Заказ № 250. Индекс 04649.